

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA
Karjeros edukologijos magistrantūros studijų programa

RENATOS VAITULIONIENĖS
Karjeros edukologijos magistrantūros studentė

Ugdymo karjerai įgyvendinimas gimnazijoje: lūkesčiai ir problemos
Magistro darbas

Darbo vadovė
Docentė dr. Dalia Augienė

Originalus autorinis darbas.....
(parašas)

Šiauliai, 2019

SANTRAUKA

Ugdymo karjerai įgyvendinimas gimnazijoje: lūkesčiai ir problemos

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategija numato, kad visuomenė turi tapti veikli, solidari, nuolat besimokanti, o kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas.

Įstatymai skelbia, kad ugdymo įstaiga turi užtikrinti, jog kiekvienas joje besimokantis mokins žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Atliekant tiriamąjį darbą, buvo svarbu išsiaiškinti, ar skelbiamų dokumentų turinys yra tinkamai įgyvendinamas, kaip dokumentuose deklaruojamos paslaugos pasiekia mokinius.

Tyrimo objektas. Ugdymo karjerai įgyvendinimo procesas gimnazijoje.

Tyrimo tikslas. Atskleisti gimnazijose teikiamų ugdymo karjerai paslaugų lūkesčius ir problemas.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė, profesinio orientavimo, ugdymo karjerai dokumentų ir įstatymų analizė.
- Atliktas kokybinis ir kiekybinis tyrimas.
- Atlikta anketinių duomenų aprašomoji statistinė analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas

Tyrimas atliktas 2018 m. rugsėjo – gruodžio mėn. Tyrime dalyvavo Marijampolės regiono penkių didžiausių savivaldybių švietimo skyrių specialistai (5 specialistai), šių savivaldybių gimnazijų ugdymo karjerai koordinatoriai (5 specialistai) bei 200 nurodytų savivaldybių gimnazijų IV klasių gimnazistų.

Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad ugdymo karjerai paslaugos ugdymo įstaigose yra teikiamos. Tačiau visų apklaustų respondentų nuomone, jos yra nepakankamos, nes mokinių lūkesčiai nėra visiškai patenkinami. Be to, ugdymo karjerai paslaugos teikiamos nesistemiškai, o specialistams nesuteikiama galimybė kokybiškai teikti paslaugas, neskiriamas tinkamas finansavimas.

SUMMARY

Implementation of Career Education in Gymnasium: Expectations and Issues

Master's thesis

The significance of study. The National Programme for the Development of Studies, Scientific Research and Experimental (Social and Cultural) Development for 2013–2022 claims that the society has to become active, unanimous and life long learning, what is more, each person is open to changes, responsible and creative. The laws claim that educational institution has to ensure that every student attending it knows where, when and how to get service of career education, vocational counseling. Carrying out the research it was essential to clarify if the content of issued documents is implemented properly, and how the declared service in issued documents reaches students.

The object of the research. The process of implementing career education in gymnasium.

The aim of the research. To reveal issues and expectations of career education service in gymnasium.

Methods of research:

- Analysis of scientific research, vocational counseling both documents and laws on career education;
- Both quantitative and qualitative research have been carried out;
- Descriptive statistical analysis of research data.

The research sample and organisation.

The research was carried out in October – December, 2018. The sample consists of five education specialists of five biggest municipalities in Marijampole county, five coordinators of career education working in gymnasiums as well as two hundred students of the fourth gymnasium class.

The final data of the research reveal that the service of career education is provided in educational institutions. However, according to the opinion of respondents the service is not adequate to satisfy students' needs. The service of career education is not consistent, furthermore, career education specialists do not have an opportunity to achieve quality in service provision since there is not adequate financial support.

TURINYS

SANTRAUKA

SUMMARY

TURINYS.....	2
ĮVADAS.....	3
1. Ugdymo karjerai paslaugos įstatyminis reglamentavimas.....	8
1.1. Ugdymo karjerai vykdymas gimnazijoje: dalyviai ir įgyvendinimas.....	14
1.2. Ugdymo karjerai veiklos formos ir procesai gimnazijoje.....	18
1.2.1. Profesinis konsultavimas.....	20
1.2.2. Profesinis informavimas ir orientavimas.....	22
1.2.3. Profesinis veiklinimas.....	23
2. Ugdymo karjerai įgyvendinimo gimnazijoje empirinis tyrimas.....	26
2.1. Tyrimo metodologija ir imties charakteristika.....	26
2.2. Savivaldybės specialistų apklausos rezultatų analizė.....	27
2.3. Ugdymo karjerai specialistų, dirbančių gimnazijose, apklausos rezultatų analizė.....	37
2.4. IV klasių mokinių apklausos rezultatų analizė.....	49
IŠVADOS	62
DISKUSIJA	64
REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪROS SĄRAŠAS	66

ĮVADAS

Temos (tyrimo) aktualumas.

Išsilavinimas – esminė šiuolaikinės visuomenės ir valstybės pažangos bei kiekvieno asmens sėkmės prielaida. Tad natūralu, kad svarbiausios bendrojo ugdymo kokybės charakteristikos yra mokinio branda, pasiekimai ir pažanga (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. V-1308 „Dėl Geros mokyklos koncepcijos“). Karjera šiandien suvokiama kaip visą gyvenimą trunkantis asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo kelias, o sėkminga karjera – tai dar ir gebėjimas derinti darbą, laisvalaikį, gyvenimą šeimoje ir jausti pasitenkinimą savo gyvenimo kelio pasirinkimu. Savaime suprantama, sėkmingam karjeros keliui mokinys turėtų pradėti ruoštis dar mokykloje, todėl jam turi padėti ir mokytojai, ir ugdymo karjerai koordinatoriai, ir tėvai. Padedamas jų, mokinys turi išmokti konstruktyviai žvelgti į ateitį: išmokti sistemingai kaupti žinias, lavinti gebėjimus, ugdytis kompetencijas, padėsiančias rinktis studijų kryptį, profesinę veiklą, planuoti savo vietą darbo rinkoje.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003-2012 metams (2003) keliami tikslai inspiruoja mokinių pasirinkimo galimybių plėtrą, skatina besimokantįjį individą aktyviai dalyvauti renkantis tolimesnę mokymosi kryptį ir profesiją. LR Seimas savo nutarime „Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo“ (2013) numato, kad visuomenė turi tapti veikli, solidari, nuolat besimokanti, o kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme 2011 m. kovo 17 d. (Nr. XI-1281/Vilnius) numatyta mokiniams teikti profesinio orientavimo ir švietimo informacinę pagalbą. Šiame dokumente nurodoma, jog profesinis orientavimas – profesinis informavimas, profesinis konsultavimas ir ugdymas karjerai- tai priemonės, skirtos padėti asmeniui rinktis jam tinkamą švietimą ir užimtumą, įgyti karjeros planavimo ir valdymo kompetencijas bei aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Profesinis orientavimas vykdomas bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo ir kitose švietimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose bei institucijose Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru nustatyta tvarka, aukštosiose mokyklose – jų nustatyta tvarka.

2014 m. lapkričio 27 d. Valstybinio audito ataskaitoje pabrėžiama, kad profesinis orientavimas – svarbus mokymo ir užimtumo politikos elementas, sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis. Savaime suprantama, kad tinkamai pasirinkta profesija sumažina jaunimo

nedarbo problema, kurią sėkmingai išspręsti gali padėti mokyklose teikiamos kokybiškos ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos.

2014 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro patvirtinta Ugdymo karjerai programa, kurios paskirtis – užtikrinti veiksmingą karjeros kompetencijų, kurių reikia sąmoningai ir sėkmingai kurti ir valdyti savo karjerą (t. y. visą gyvenimą trunkančią asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seką), ugdymą ir, gerbiant mokinio polinkius, vertybes ir gebėjimus, padėti jam pažinti, kurti ir realizuoti save.

Įstatymai skelbia, kad mokykla turi užtikrinti, jog kiekvienas joje besimokantis mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas.

Svarbu išsiaiškinti, ar skelbiamų dokumentų turinys yra tinkamai įgyvendinamas, kaip dokumentuose deklaruojamos paslaugos pasiekia mokinius.

Darbo naujumas/reikšmingumas

Profesinio orientavimo, konsultavimo ir karjeros planavimo svarba žmogaus gyvenime nagrinėta įvairiais aspektais: R.Kučinskienė (2003), R.Laužackas (2005), K.Pukelis (2007), D.Augienė (2009) ir kt.. Profesinis orientavimas- didelę įtaką žmogaus gyvenimui darantis socialinis reiškinys, sąlygojantis ne tik paties asmens, bet ir aplinkos kūrimą. Savaiame suprantama, valstybei turi būti svarbu sukurti ateities pagrindą, kuris sąlygos demografinius bei ekonominius pokyčius, todėl ši sritis privalo būti prioritetingė. Tačiau Lietuvoje atlikti tyrimai, stebėsenos rodikliai leidžia daryti prielaidą, kad šiuo metu profesinio informavimo, ugdymo karjerai paslaugos teikiamos neefektyviai ir nepakankamai.

Išanalizavus dokumentus, galima teigti, kad kiekviena mokykla, atsižvelgdama į mokyklos bendruomenės narių poreikius, mokyklos kultūrą ir tradicijas, pedagoginio personalo kvalifikaciją ir plačias ugdymo karjerai integravimo į dalykus galimybes, planuoja ugdymą karjerai, pasirenka mokyklai priimtinausią programos įgyvendinimo modelį. Tai savaiame suprantama, nes ugdymo įstaiga atliepia valstybės poreikius. Deja, kol valstybėje nėra poreikio šią sritį tobulinti, neteikiamas dėmesys, neskatinama veikti, negalime tikėtis, kad situacija pasikeis iš esmės.

Apžvelgus atliktų ugdymo karjerai paslaugų tyrimų rezultatus, galima daryti prielaidą, kad mano pasirinktame regione tokie tyrimai nebuvo atliekami. Atlikto tyrimo duomenys, rezultatai leis specialistams ieškoti galimybių, padėsiančių gerinti ugdymo karjerai paslaugų kokybę.

Tyrimo problema.

Pagal Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelį (2011), karjeros specialistai – tinkamą karjeros paslaugų teikimo kompetenciją turintys specialistai, kuriems šių paslaugų teikimas ir su jomis susijusios veiklos sudaro reikšmingą

(paprastai- pagrindinę) atliekamų darbo funkcijų dalį. Minėtame modelyje šiai grupei priskiriami karjeros konsultantai ir karjeros koordinatoriai.

Šiuo metu daugelyje Lietuvos ugdymo įstaigų ugdymo karjerai veiktas organizuoja ir vykdo įvairių pareigybių specialistai. Daugelis jų išklaušę LMNŠC organizuotus mokymus. Pagal 2018 metais pateiktą mokinių profesinio orientavimo (ugdymo karjerai) stebėsenos ataskaitą, 2016-2017 m.m. gimnazijose dirbo 14,56% (36 asmenys iš 247) karjeros specialistų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, tiesiogiai susijusį su profesiniu orientavimu.

Ugdymo karjerai specialistų teikiama pagalba svarbi ne tik mokiniui, bet ir valstybiniu lygmeniu. Esant didžiuliam nedarbui ir emigracijai, neabejotinai svarbus jauno žmogaus teisingas apsisprendimas. Todėl valstybė, siekdama gerinti mokinių profesinį orientavimą/ ugdymą karjerai, turi būti suinteresuota dėti dideles pastangas bei atsakingai veikti šioje srityje.

Tyrimo metu bus siekiama išsiaiškinti Marijampolės regiono savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų funkcijos kuruojant ugdymo karjerai vykdymą gimnazijose, ugdymo karjerai specialistų pasirengimas darbui gimnazijose, suteikiamos galimybės ir sąlygos vykdyti ugdymo karjerai veiktas gimnazijose, su kokiomis problemomis susiduriama.

Bus siekiama sužinoti, ar mokinių lūkesčiai gauti reikalingą informaciją, renkantis profesiją, yra patenkinami.

Tyrimo objektas. Ugdymo karjerai įgyvendinimo procesas gimnazijoje.

Tyrimo hipotezė.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai teikia metodinę pagalbą ugdymo karjerai specialistams siekiant pagerinti teikiamos paslaugos kokybę. Gimnazijose dirbantiems ugdymo karjerai specialistams sudaromos tinkamos sąlygos teikti pagalbą mokiniams renkantis karjerą. Gimnazistams teikiama pagalba atliepia jų lūkesčius, mokiniai žino kas gimnazijoje gali padėti renkantis karjerą.

Tyrimo tikslas. Atskleisti gimnazijose teikiamų ugdymo karjerai paslaugų lūkesčius ir problemas.

Uždaviniai:

1. Atskleisti profesinio informavimo ir konsultavimo, ugdymo karjerai paslaugų teikimo procesus teoriniu - įstatyminiu aspektu.
2. Analizuoti savivaldybių švietimo specialistų teikiamą ugdymo karjerai specialistams metodinę pagalbą, kuri galėtų padėti gerinti ugdymo karjerai vykdymo kokybę.
3. Sužinoti ugdymo karjerai specialistų, dirbančių gimnazijose, nuomonę apie ugdymo karjerai realizavimo problemas ir galimybes.
4. Tirti ugdymo karjerai paslaugų, teikiamų gimnazijoje, prieinamumą ir gimnazistų lūkesčius.

Tyrimo metodologija.

Tyrimas grindžiamas Humanistinės filosofijos metodologinėmis nuostatomis. Humanistinė pedagogika apibrėžiama kaip teorija ir augančio žmogaus asmenybės tapsmo kūrybinė praktika. Humanistinis pedagoginis mąstymas talpina savyje nuolatinio mokyklos gyvenimo atsinaujinimo, daugialypės mokytojų kūrybinės veiklos galimybę. Savo pamatiniais postulatais - tikėjimu vaiko galimybėmis, vaiko savitumo atskleidimu, jo asmenybės gerbimu ir stiprinimu, skatinimu tarnauti gėriui ir teisingumui - humanistinis pedagoginis mąstymas kuria savitą ugdymo turinio bei jo realizavimo priemonių sistemą.

Humanistinės pedagogikos pamatas yra visuminė (holistinė) pasaulėžiūra, todėl humanistinis ugdymas sujungia galimus pažinimo būdus. Pasak C.Rogers, mokyklos tikslas yra padėti vaikui tapti visiškai funkcionuojančia asmenybe, atskleisti jame glūdinčias vidines galimybes. Mokytojai į vaiką turi žiūrėti kaip į unikalų, nepakartojamą, todėl besąlygiškai vertingą.

Bendriausiu mokyklos uždaviniu A.H.Maslow laiko padėti vaikui, pirma, "tapti žmogumi apskritai ir, antra, šiuo konkrečiu žmogumi", t.y. viena vertus, išmokti gyventi, remiantis bendražmogiškomis vertybėmis, antra vertus, - atskleisti ir realizuoti savo paties galimybes.

Tyrimo naudotas skirtingų metodų taikymo principas - trianguliacija. Derinant kokybinio ir kiekybinio duomenų rinkimo metodus, buvo tirti ne tik skirtingi ugdymo karjerai proceso vykdymo dalyviai, bet ir siekiama išsiaiškinti tuos pačius duomenis. Siekiama holistinio požiūrio į tiriamąjį objektą, visus komponentus suvokti kaip vientisą sistemą.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros, profesinio orientavimo, ugdymo karjerai dokumentų ir įstatymų analizė.
- Apklausa - interviu: klausimynas (10 klausimų interviu apklausai) 5-ių savivaldybių švietimo skyrių specialistams, kuriojantiems bendrojo lavinimo mokyklose profesinį informavimą/karjeros ugdymą; klausimynas (12 klausimų interviu apklausai) 5-ių savivaldybių didžiausiose gimnazijose dirbantiems ugdymo karjerai specialistams.
- Anketinė apklausa. Apklausa 5-ių savivaldybių didžiausių gimnazijų gimnazistams (po 40 kiekvienoje, iš viso - 200). Anketoje pateikiama 13 atvirų ir uždarų klausimų.
- Atlikta anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas, lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas naudojant Microsoft Office Excel programinę įrangą, atlikta kiekybinė ir kokybinė aprašomoji statistinė analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas

Tyrimas atliktas 2018 m. Tyrimo dalyvavo Marijampolės regiono penkių didžiausių savivaldybių švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai (5 specialistai), šių savivaldybių

gimnazijų ugdymo karjerai koordinatoriai (5 specialistai) bei 200 nurodytų savivaldybių gimnazijų IV klasių gimnazistų.

Tyrimo etapai

1. Mokslinės literatūros paieška, profesinio informavimo ir ugdymo karjerai dokumentų bei įstatymų analizavimas.

2. Paruoštas specialistams apklausti klausimynas, mokinių apklausai skirta anketa.

3. Rugsėjo – spalio - lapkričio mėnesiais atlikta penkių savivaldybių švietimo skyrių specialistų bei šių savivaldybių didžiausiose gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų apklausa interviu metodu. Lapkričio mėn. apklausta 200 (po 40 mokinių iš kiekvienos gimnazijos) IV klasių gimnazistų anketos metodu.

4. Atlikta empirinio tyrimo kokybinė ir kiekybinė analizė, išvadų formulavimas. Atlikta ir tyrimo duomenų analizė. Pateikti susisteminti duomenys.

Darbo struktūra

Magistro darbą sudaro santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, 2 skyriai, išvados, diskusija, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (44 šaltiniai). Tyrimo duomenis iliustruoja 23 lentelės, 7 diagramos. Prieduose pateikiami anketos ir klausimynų pavyzdžiai. Darbo apimtis- 73 lapai.

1.1. Ugdymo karjerai paslaugos įstatyminis reglamentavimas

Siekiant aptarti profesinį informavimą ir konsultavimą reglamentuojančius dokumentus mūsų šalyje, reikia pažymėti tai, jog, Lietuvai įstojus į Europos šalių bendriją, didelę įtaką profesinio orientavimo paslaugoms daro ES šalyse vyraujančios šios srities tendencijos. Mokinių profesinis informavimas ir konsultavimas, kaip sudedamieji profesinio orientavimo komponentai, ES kontekste laikomi vienais svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000; Europos užimtumo gairės, 2005).

Lietuvoje, atsižvelgiant į kitų ES šalių patirtį, yra parengta nemažai teisės aktų, pasirašyta politinių dokumentų, turinčių įtakos profesinio orientavimo plėtrai.

1996 m. LR Seimo patvirtinta Tarptautinės darbo organizacijos konvencija „Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“ (1996). Šioje konvencijoje profesinis orientavimas glaudžiai siejamas su užimtumo politika.

1998 metais LR Vyriausybė išleido nutarimą „Dėl jaunimo profesinio orientavimo ir integravimo į darbo rinką“ (1998). Nutarime įvardintos priemonės, kurių privaloma imtis, siekiant kuo efektyvesnės jaunimo profesinio orientavimo sklaidos bei integravimo į darbo rinką efektyvumo.

Tais pačiais metais Lietuvos Švietimo ministras patvirtino įsakymą „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“. Šio dokumento tikslas – reglamentuoti bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių ir besimokančio jaunimo, nepasirengusio darbo rinkai, suaugusių asmenų ir jaunimo profesinį orientavimą (1998).

2003 metų lapkričio 19 d. LR Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru išleido įstatymą „Dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos veiksnių įgyvendinimo plano tvirtinimo“ (2004). Pagrindinis šio dokumento tikslas- „Sukurti aplinką profesinio orientavimo sistemai bei paslaugų plėtotei Lietuvoje atsižvelgiant į šalies ekonominės bei socialinės raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius“ (2004). Profesinio orientavimo strategijoje akcentuojama, jog profesinis orientavimas glaudžiai siejasi su darbo rinka. Veiksmingai ir kokybiškai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos garantuoja, jog asmuo, gavęs kokybišką pagalbą renkantis profesiją, bus perspektyvus darbo rinkoje.

2003 metais išleistos „Švietimo įstatymo“ redakcijos (2000) 26 straipsnyje kaip viena iš švietimo informavimo dalių išskiriama profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos, kurios, kaip teigiama dokumente, apima „Informaciją apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo,

aukštesniųjų ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes Lietuvoje ir kitų šalių mokyklose, įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimą. Šios paslaugos teikiamos bendrojo lavinimo mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus“ (2000).

2004 m. kovo 23 d. LR Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru išleido įsakymą „Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimo veiksmų planas“. Įgyvendinant profesinio orientavimo strategiją, įgyvendinimo plane išskiriamos šios prioritetinės sritys:

- Sukurti profesinio orientavimo teisinę bazę;
- Tobulinti profesinio orientavimo metodiką;
- Plėtoti profesinio orientavimo personalo rengimo sistemą;
- Tobulinti profesinio orientavimo planavimo ir koordinavimo sistemą;
- Plėtoti profesinio orientavimo infrastruktūrą;
- Tobulinti profesinio orientavimo finansavimo sistemą;
- Plėtoti profesinio orientavimo veiklos audito sistemą.

2005 metais LR Švietimo ir mokslo ministras kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru patvirtino įstatymą „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (2005). Tai dokumentas, kuriuo siekiama nusakyti profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus, už šias paslaugas atsakingas įstaigas bei joms patikėtus uždavinius, jų atliekamas funkcijas. Šiame dokumente taip pat nustatomi bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų, klasių vadovų, profesijos mokytojų, profesinio informavimo konsultantų, socialinių pedagogų ir mokyklų psichologų profesinio informavimo paslaugų teikimo reikalavimai.

2006 metais įgyvendinant projektą „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“, Lietuvoje buvo išleistos „Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos“. Šiuo dokumentu apibrėžiami svarbiausi mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais tikslai ir uždaviniai, principai ir turinys, metodai bei formos, bendradarbiavimo strategija, partnerių įsipareigojimai, bendradarbiavimo sąlygos ir trikdžiai, socialinės partnerystės plėtra, socialinės partnerystės bendradarbiavimas profesinio informavimo ir konsultavimo sektoriuose, efektyvumo

vertinimas (Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos 2006, p.3).

2007 m. gruodžio mėnesį Švietimo ir mokslo ministro patvirtintas įsakymas „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“. Šio įsakymo tikslas - sudaryti kuo palankesnes sąlygas, siekiant įgyvendinti 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas. Siekiant įgyvendinti šį planą, Švietimo ir mokslo ministerijoje parengta profesinio orientavimo programa, kurios tikslas – sudaryti sąlygas profesinio orientavimo sistemos plėtrai, užtikrinti jos vientisumą ir nuoseklumą pereinant iš bendrojo lavinimo mokyklos į profesines ar aukštąsias mokyklas, tinkamą profesinio orientavimo paslaugų įvairovę, kokybę ir specialistų rengimą, socialinių partnerių ir kitų suinteresuotų grupių dalyvavimą profesinio orientavimo paslaugų plėtroje.

2007 metais LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtintas „Profesinio informavimo standartas“. Šis dokumentas reglamentuoja profesinio informavimo paslaugų teikimą ir jų turinį, apibrėžia pagrindinius principus bei keliamus kvalifikacinius ir etinius reikalavimus profesinio informavimo konsultantams. Dokumente teigiama, kad pagrindinis profesinio orientavimo tikslas- rinkti ar tvarkyti profesinio informavimo tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, padaryti ją prieinamą kiekvienam asmeniui ar asmenų grupei, sudaryti sąlygas priimti nacionalinius profesijos rinkimosi ir karjeros projektavimo sprendimus, derinant saviraiškos ir individualios asmenybės tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais. (2007).

Tais pačiais metais Švietimo ir mokslo ministro patvirtintas įsakymas „Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo“ (2007). Dokumente kaip prioritetinės įvardijamos šios sritys:

- Ypatingą dėmesį skirti mokinių pažinimui, ugdymo individualizavimui ir diferencijavimui, kad ugdymo turinys būtų tinkamai pritaikomas pagal mokinių poreikius, mokymosi stilius ir galias;
- Didinti mokymosi krypties pasirinkimo galimybes 14-19 metų mokiniams, kad jie turėtų geresnes sąlygas išsiaiškinti savo poreikius bei interesus ir apsispręsti dėl tolimesnio mokymosi ir būsimos profesijos; pasiekti, kad šio amžiaus tarpsnio mokiniai galėtų susipažinti su įvairiomis profesijomis imituotose ar realiose darbo vietose, susitikimuose su profesijų atstovais, panaudojant įvairius informavimo ir konsultavimo šaltinius (2007).

2008 metų vasario 11d. Lietuvos darbo rinkos tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. V(4)-26 buvo patvirtintas „Profesijos konsultanto profesijos standartas“. Šiuo dokumentu apibrėžiami svarbiausi profesijos konsultantų, dirbančių profesijos orientavimo centruose, darbo biržose, darbo

rinkos ir mokymo tarnybose, privačiose agentūrose ir kitose institucijose veiklos paskirtį, tikslus ir uždavinius, etinius reikalavimus bei kitus pagrindinius kvalifikacinius parametrus.

Lietuvos Švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. ISAK – 3331 (2008) patvirtinta „Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa“. Šiuo dokumentu skelbiama, kad „Profesinio orientavimo sistemos plėtotė turi būti nukreipta į vientiso, nuoseklaus, veiksmingo profesinio orientavimo sistemos modelio diegimą, kuris efektyviai įgyvendintų Lietuvos ir Europos Sąjungos profesinio orientavimo sritį reglamentuojančius strateginius dokumentus. Todėl labai svarbi Programos kryptis – profesinio orientavimo sistemos valdymo, infrastruktūros, turinio ir personalo tobulinimas. Turi būti parengti ir įgyvendinti kokybės vadybos principai, racionalizuotas paslaugų teikėjų tinklas, išplėtos naujos profesinio orientavimo paslaugos. Turi būti tobulinamas profesinio orientavimo turinys, didinamas jo atitikimas darbo rinkos žinių visuomenėje poreikiams, stiprinamas socialinių, informacinių, komunikacinių ir kitų bendrųjų gebėjimų visuotinis ugdymas. Taip pat turi būti tobulinama ir specialistų kvalifikacija, organizuojant specialistų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą ir kvalifikacijos tobulinimo vertinimo sistemą.“

2008 m. sukurtas bendrojo ugdymo mokyklose 700 profesinio informavimo taškų tinklas.

2009 m. Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kultūros centro direktoriaus įsakymu (2009) buvo patvirtintos „Profesinio informavimo informacijos sklaidos metodinės rekomendacijos“, kurių pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad mokyklos ir kitos profesinio informavimo, konsultavimo ir ugdymo karjerai paslaugas teikiančios institucijos laiku gautų ir teiktų objektyvią, patikimą, naujausią informaciją, atitinkančią tikslinių grupių poreikius ir prioritetus.

Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras 2010 metais pradėjo vykdyti projektą „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme (I etapas)“ Nr.VP1-2.3-ŠMM-01-V-01-002 pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.3-ŠMM-01-V priemonę „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“.

Projekto tikslas – siekti nacionalinės profesinio orientavimo sistemos plėtros ir dermės, užtikrinant ugdymo karjerai tęstinumą ir prieinamumą bei lygias galimybes visiems švietimo sistemos dalyviams.

Projekto įgyvendinimo metu, nuo 2012 m. rudens, Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose mokiniams buvo teikiamos sistemingos, kokybiškos ir inovatyvios ugdymo karjerai paslaugos. Šias paslaugas teikė už ugdymą karjerai atsakingi mokyklos švietimo pagalbos specialistai – karjeros veiklų koordinatoriai, mokyklų psichologai, iš išorės talkinantys

konsultantai. Vyresnių klasių mokiniai galėjo rinktis pasirenkamąjį ugdymo karjerai dalyką. Ugdymo karjerai paslaugos taip pat pasiekė mokinius per integruotas dalyko ir ugdymo karjerai pamokas (<http://www.mukis.lt/lt/apie-projekta/projektas1.html>).

Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras vykdė projektą „Ugdymo karjerai infrastruktūros bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme sukūrimas ir plėtra“ Nr.VP3-2.2.-ŠMM-07-V-01-004. Projektas įgyvendintas pagal 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos prioriteto „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ VP3-2.2-ŠMM-07-V priemonę „Profesinio orientavimo sistemos infrastruktūros plėtra“.

Pagrindinis projekto tikslas – sukurti, atnaujinti bei įdiegti ugdymo karjerai infrastruktūrą, užtikrinant profesinio orientavimo (ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo) tęstinumą ir prieinamumą, lygias galimybes visiems švietimo sistemos dalyviams. Projekto lėšomis įsigyta kompiuterinė įranga savivaldybių, bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų karjeros specialistams.

LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011) nurodoma, jog profesinio orientavimo paskirtis – profesinio informavimo, profesinio konsultavimo ir ugdymo karjerai priemonėmis padėti asmeniui rinktis jam tinkamą švietimą ir užimtumą, įgyti karjeros planavimo ir valdymo kompetencijas ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Profesinis orientavimas vykdomas bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo ir kitose švietimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose ir kitose institucijose Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru nustatyta tvarka, aukštosiose mokyklose – jų nustatyta tvarka.

Siekiant surinkti informaciją, svarbią mokinių profesinio orientavimo kokybei gerinti, vadovaujantis LR Švietimo ir mokslo ministro ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. įsakymu „Dėl profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2012). Vadovaudamasi šiuo dokumentu, mokykla turi užtikrinti, kad kiekvienas joje besimokantis mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas; švietimo teikėjai, naudodamiesi informacinėmis sistemomis, taip pat tiesiogiai besikreipiantiems asmenims viešai teikia informaciją apie jų teikiamas švietimo galimybes – vykdomas formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, jų pasirinkimo galimybes, priėmimo sąlygas, mokamas paslaugas, mokytojų kvalifikaciją, svarbiausius pasiekimus ir kitą informaciją.

2012 metais buvo paruošta Ugdymo karjerai programa mokiniams, besimokantiems pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo programas. Ugdymo karjerai programos tikslas – sudaryti sąlygas mokiniams ugdytis karjeros kompetencijas, būtinas sėkmingam

mokymosi krypties, profesijos ir/ar darbinės veiklos pasirinkimui, perėjimui iš mokymo aplinkos į darbinę aplinką, tolesnei profesinei raidai ir mokymuisi visą gyvenimą.

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2013 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. ISAK-2332 atsirado pakeitimas „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“. Programos paskirtis- suplanuoti ir padėti racionaliai įsisavinti 2007–2013 m. programavimo periodo Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšas, skiriamas profesiniam orientavimui.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarime „Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo“ (2013) numato, kad visuomenė turi tapti veikli, solidari, nuolat besimokanti, o kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas. Šiame nutarime sakoma, kad „nedarbas ir emigracija meta iššūkį švietimui operatyviau reaguoti į pokyčius darbo rinkoje, padėti žmonėms greičiau susiorientuoti, atpažinti savo privalumus ir jais pasinaudoti ieškant darbo, gebėti savarankiškai valdyti karjerą, rinktis perspektyvesnes karjeros kryptis, savarankiškai kurti verslą ir savo darbo vietą. Švietimas turi atverti ir siūlyti įvairias mokymosi galimybes, padedančias žmogui tobulinti gebėjimus remiantis kvalifikacijomis ir visapusišku savęs tobulinimu, įgyjant pasitikėjimo savo jėgomis, atsakomybės už save, bendruomenę, valstybę ir aplinką. Be šių pastangų, tikėtina, žmonės nepasitikės švietimu, nusivils savimi, valstybe, silpnės asmenų ryšys su ja, o tai destruktiviai veiks asmens savimonę ir tapatybę, skatins emigruoti. Valstybė privalo suteikti žmogui kitą galimybę savoje šalyje, padėti rasti naują vietą sociume ir išmokti naujų vaidmenų, įgyti naujų kompetencijų. Švietimas turi tapti suaugusiųjų keliu į bendruomeninį, socialinį, pilietinį, kultūrinį, ekonominį gyvenimą ir pirmąją pagalbą priešus aklavietę, kilus atskirties pavojams.“

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu 2014 m. sausio 15 d. Nr. V-72 patvirtinta Ugdymo karjerai programa. Programos paskirtis – užtikrinti veiksmingą karjeros kompetencijų, kurių reikia sąmoningai ir sėkmingai kurti ir valdyti savo karjerą (t. y. visą gyvenimą trunkančią asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seką), ugdymą ir, gerbiant mokinio polinkius, vertybes ir gebėjimus, padėti jam pažinti, kurti ir realizuoti save.

Turime pakankamai gausią metodinę bazę, skirtą profesiniam informavimui ir konsultavimui.

Apibendrinant galima pasakyti, jog Lietuvoje Švietimo ir mokslo ministerijos bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų iniciatyva yra parengta pakankamai teisės aktų, reglamentuojančių profesinį informavimą ir konsultavimą. Tačiau daugelis jų, deja, yra fragmentiško pobūdžio. Jais

siekama apibūdinti tik atskirus sistemos elementus, neatsižvelgiant į nacionalinės profesinio orientavimo teisinės bazės vientisumo būtinybę.

Lietuvoje vis dar nepakankamai dėmesio skiriama ugdymui karjerai, nors jaunimo nedarbas auga ir jau viršija bendrąjį nedarbo lygį šalyje. Jų, ypač moksleivių, profesinio konsultavimo bei ugdymo karjerai poreikis šalyje nėra patenkinamas. Profesinio konsultavimo specialistai nėra pakankamai dalykiškai pasiruošę teikti kokybiškas paslaugas, todėl daro nepakankamą įtaką renkantis ir toliau modeliuojant karjeros galimybes. (D.Augienė, V.Lamanauskas, 2017). Straipsnio autorių nuomone, moksleivių profesinis orientavimas bei konsultavimas pradamas per vėlai – tik III-IV klasėse. Bendrojo ugdymo mokyklų mokymo programose nėra numatytas mokinių informavimas apie padėtį darbo rinkoje, nedarbo problemas, įsidarbinimą ir pan. D.Augienės ir V.Lamanausko teigimu, renkantis būsimą profesiją, reikia sukaupti patikimą informaciją apie profesijos įgijimą, studijų galimybes bei sąlygas ir kt. Tačiau neretai profesinė konsultacija ir ugdymas karjerai būna nesistemiškas, nenuoseklus, atsitiktinis.

Lietuvos Karjeros specialistų asociacija 2015 m. kovo 13-14 d. paskelbė rezoliuciją „Dėl profesinio orientavimo / karjeros paslaugų užtikrinimo“. Ja siekiama atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje profesinio orientavimo sistema kuriama jau antrą dešimtmetį, tačiau:

- nėra parengta Profesinio orientavimo/karjeros paslaugų strategija;
- nėra profesinio orientavimo/karjeros paslaugų sistemos, užtikrinančios visiems bendrojo ugdymo mokyklų, specialiųjų ugdymosi poreikių bei profesinio mokymo įstaigų mokiniams gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas;
- nėra įteisinta Karjeros specialisto pareigybė;
- neįvesti Karjeros specialisto etatai mokyklose ir, savaimė aišku, nėra patvirtintų dokumentų, apibrėžiančių šiems specialistams keliamus kvalifikacinius reikalavimus, kompetencijas, profesinės veiklos sritis ir funkcijas. Reikia pažymėti, kad 6 Lietuvos universitetai rengia karjeros specialistus, gebančius ugdyti mokinių karjeros kompetencijas.

Praėjus trejiems su puse metų nuo rezoliucijos, galima drąsiai teigti, kad padėtis nepasikeitė.

1.2. Ugdymo karjerai vykdymo gimnazijoje dalyviai ir įgyvendinimas

Profesinio orientavimo sistemos dalyviai:

- Švietimo ir mokslo ministerija, kuri atsako už profesinio orientavimo kokybės priežiūrą, profesinio orientavimo proceso, rezultatų ir kitų aspektų stebėsenos organizavimą ir vykdymą,

ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo paslaugų teikimo prioritetinių krypčių švietimo srityje nustatymą.

- Savivaldybės vykdomoji institucija, kuri atsako už profesinio orientavimo paslaugų teikimo savivaldybės teritorijoje organizavimą, koordinavimą (paprastai skirdama profesinio orientavimo koordinatorių savivaldybės teritorijoje) ir stebėseną, savivaldybės švietimo įstaigų konsultavimą profesinio orientavimo paslaugų teikimo klausimais, kurie susiję su savivaldybės funkcijomis, profesinio orientavimo ir kitos būtinos švietimo pagalbos užtikrinimą savivaldybės teritorijoje gyvenantiems nesimokantiems vaikams.

- Švietimo informacinių technologijų centras, kuris kartu su LMNŠC atsako už kokybiškos, sistemingos informacijos apie švietimo galimybes Lietuvoje ir karjeros planavimui skirtų paslaugų ir priemonių teikimą vartotojams Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje (AIKOS), taip pat už profesinio orientavimo stebėsenos sistemos aptarnavimą naudojantis Švietimo valdymo informacinės sistemos galimybėmis. AIKOS 2014 m. suteikta galimybė kurti individualią erdvę, norint planuoti asmens karjerą, kaupti planavimo rezultatus.

LMNŠC administruoja mokinių ugdymui karjerai skirtą informacinę svetainę www.mukis.lt, kurioje skelbiama mokiniams ir karjeros specialistams skirta metodinė medžiaga. Svetainėje sukurta skiltis vertingos darbo patirties pavyzdžiams kaupti ir skelbti. Sudaryta galimybė karjeros specialistams siūlyti diskusijų temas, dalytis patirtimi, aptarti įvairius klausimus ar spręsti problemas, susijusias su profesinio orientavimo paslaugų teikimu. Šiuo metu kuriama mokinių profesiniam veiklinimui skirta įmonių duomenų bazė.

Profesinio orientavimo sistemoje taip pat dalyvauja:

- Švietimo mainų paramos fondo administruojamas Euroguidance projektas – informacinių ir metodinių išteklių, skirtų Lietuvos karjeros specialistams, centras (priklausantis Euroguidance tinklui, kurį sudaro 33 Europos šalių Euroguidance informaciniai centrai). Šio projekto lėšomis nuolat organizuojami mokymai ir informaciniai seminarai karjeros specialistams, vykdomos karjeros paslaugų viešinimo veiklos. Nuo 2013 m. remiami mokyklų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų institucijų profesinio orientavimo (karjeros) paslaugoms skirti karjeros renginių organizavimo, metodinių priemonių rengimo, paslaugų teikimo projektai.

Sėkmingai profesinio orientavimo sistemos veiklai didelę reikšmę turi socialiniai partneriai (darbdaviams ir darbuotojams atstovaujančios organizacijos), su kuriais bendradarbiaujama organizuojant profesinio orientavimo, ypač profesinio veiklinimo, renginius, rengiant profesinio orientavimo metodines ir informacines priemones ir kt. Verslo pasaulio atstovai padeda sudaryti tinkamas sąlygas mokinių profesiniam veiklinimui, atkreipia dėmesį į perspektyvias specialybes, vertina įvairių ūkio šakų ir sektorių specialistų poreikį. Švietimo įstatymu (2011) nustatyta, kad

aukštosios mokyklos profesinio orientavimo vykdymo tvarką nusistato pačios. Karjeros paslaugas studentams jos teikia per savo karjeros centrus. Šių paslaugų teikimo ypatumai išsamiau nusakyti Studentų karjeros valdymo paslaugų modelio apraše (2011).

Profesinio orientavimo (karjeros) paslaugos mokiniams dažniausiai siejamos su švietimo pagalbos, neformaliojo švietimo paslaugomis arba mokinių pažintine veikla, todėl šių paslaugų teikėjams (karjeros specialistams) kol kas keliami reikalavimai, panašūs į mokytojų ir švietimo pagalbos specialistams keliamus kvalifikacinius reikalavimus (LR Švietimo ir mokslo ministro 2014-08-29 įsakymas Nr. V-774 „Dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo“ (2014). Karjeros specialistai, paruošę programą, gali mokiniams organizuoti pasirenkamojo dalyko pamokas.

Mokyklos administracija skiria asmenį (karjeros koordinatorių), kuris vadovauja karjeros paslaugų teikimui (ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo), specialistų, ugdymo karjerai grupės darbu, koordinuoja ir vykdo susijusias veiklas. Mokykloje profesinį orientavimą organizuoja ir teikia ugdymo karjerai paslaugas ugdymo karjerai koordinatorius ar profesinio orientavimo/ugdymo karjerai grupė.

Siekiant išsiaiškinti, kaip sėkmingai veikia ugdymas karjerai bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo įstaigose, sukurta Ugdymo karjerai stebėsenos informacinė sistema (UKSIS). Stebėsenos duomenys UKSIS sistemai renkami jau penkti metai. Duomenis šios sistemos ataskaitoms pateikia ugdymo karjerai koordinatoriai ar atsakingi profesinio informavimo specialistai, dirbantys bendrojo lavinimo ar profesinėse mokyklose.

Šiandien daugelis mokykloje dirbančių pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų viena ar kita forma dalyvauja teikdami profesinio informavimo, konsultavimo, ugdymo karjerai paslaugas mokykloje. Kaip nustatyta Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modeliu (2012), profesinio informavimo, konsultavimo, ugdymo karjerai paslaugas mokykloje teikia:

- karjeros specialistai – tinkamą karjeros paslaugų teikimo kompetenciją turintys specialistai, kuriems šių paslaugų teikimas ir su jomis susijusios veiklos sudaro reikšmingą (paprastai - pagrindinę) atliekamų darbo funkcijų dalį;
- su karjeros paslaugų teikimu susiję specialistai – mokyklų psichologai, socialiniai pedagogai, kiti švietimo pagalbos specialistai. Modelyje šiai grupei priskiriami karjeros konsultantai ir karjeros koordinatoriai;
- karjeros konsultantas – profesionalus karjeros specialistas, teikiantis karjeros paslaugas ir padedantis plėtoti karjeros paslaugų sistemą bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose;

- karjeros koordinatorius – karjeros specialistas, koordinuojantis ir teikiantis karjeros paslaugas konkrečioje bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje;
- mokytojai – visi bendrojo ugdymo dalykų mokytojai ir profesijos mokytojai (ypač ekonomikos, ekonomikos ir verslo pagrindų, psichologijos, technologijų ir etikos), kurių veikla artimai susijusi su karjeros paslaugų teikimu, bet kurių pagrindinės funkcijos nėra karjeros paslaugų teikimas. Jie talkina karjeros koordinatoriui teikiant karjeros paslaugas.

Lietuvoje kol kas nereglamentuotas mokyklose dirbančių karjeros specialistų statusas, tik pavienėse mokyklose įsteigtas karjeros specialisto etatas, nepatvirtinti bendrieji pareiginiai nuostatai, nenustatyti reikalavimai jų profesinėms kompetencijoms.

Tyrimai rodo, kad profesionalių specialistų, galinčių teikti kokybiškas profesinio orientavimo (karjeros) paslaugas mokyklose, kol kas trūksta. Pagal mokinių profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų stebėsenos ataskaitą (2014), tik nedidelė dalis (17 proc.) šias paslaugas mokyklose teikiančių specialistų yra baigę specialias profesinio orientavimo, ugdymo karjerai studijas. Kiti kvalifikaciją tobulino įvairiuose mokymuose, bet tyrimas rodo, kad mokinių karjeros kompetencijų ugdymo įgūdžių jiems vis dar trūksta.

2016-2017 m.m. mokinių profesinio orientavimo (ugdymo karjerai) stebėsenos ataskaitos duomenimis, karjeros specialistų, turinčių bakalauro arba magistro (arba jam prilyginamą) kvalifikacinį laipsnį (įgytą baigus bakalauro arba magistratūros studijų programą, tiesiogiai susijusią su profesiniu orientavimu (ugdymu karjerai), pvz., Karjeros projektavimas, Karjeros edukologija, Ugdymo karjerai pedagogika, profesinė edukologija, Karjera ir profesinis konsultavimas) skaičių, galime matyti, kad tokių specialistų yra beveik 14 proc. (2015-2016 m.m. tokių specialistų buvo 11 proc., 2014-2015 m.m. buvo 9 proc.). Iš viso 71 karjeros specialistas 2016-2017 m.m. turėjo aukštąjį išsilavinimą, tiesiogiai susijusį su profesiniu orientavimu.

Ugdymas karjerai – nuosekliai taikomų priemonių visuma, kuria siekiama ugdyti asmens karjeros planavimo, įgyvendinimo ir vertinimo, t. y. karjeros valdymo, kompetencijas. Paprastai ugdymas karjerai siejamas su specialiu mokymo kursu, pagalba sudarant individualų ugdymosi ar karjeros planą. Ugdant karjerai, taip pat svarbu įvairiais būdais teikti informavimo ir konsultavimo paslaugas.

Pirmuosius sprendimus, renkantis profesiją, mokiniai priima rinkdamiesi mokymosi profilį, kai, pabaigę pagrindinę ugdymo programą, pereina į vidurinį ugdymą ir turi pasirinkti mokomuosius dalykus. Pasirinkdamas šį sprendimą, turi žinoti, koku keliu jis norės pasukti ateityje. Padėti pasirinkti jam gali šeima, draugai, bet geriausiai - mokytojai, ugdymo karjerai specialistai. Mokinys turi mokėti įvertinti savo gebėjimus ir galimybes, turimas žinias, talentus,

mokėti juos pritaikyti praktikoje. Šiuo tikslu mokyklose įgyvendinama Ugdymo karjerai programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro (2014).

Ugdymas karjerai gali būti įgyvendinamas:

- organizuojant įvairios trukmės ir intensyvumo ugdymo karjerai seminarus, mokinių laisvai pasirinkamą ugdymo karjerai dalyką ar modulį, temines stovyklas ir kt.
- integruojant karjeros kompetencijų ugdymą į atskirus dalykus;
- skiriant savarankiškus mokinio darbus (pavyzdžiui, rengiant individualų karjeros planą).

Ugdymą karjerai papildo profesinis konsultavimas ir informavimas (apimantis mokinių profesinį veiklinimą). Mokinių profesinis veiklinimas vykdomas:

- organizuojant patyriminius vizitus (įmonėse, įstaigose, sektoriniuose praktinio mokymo centruose ir kt.), per kuriuos mokinys praktiškai susipažįsta su tam tikra profesija ar veiklos sritimi ir pats išbando bent kelis svarbiausius profesijos ar jos veiklos aspektus;
- mokiniams dalyvaujant kokios nors organizacijos veikloje (pavyzdžiui, praktika, savanorystė ir pan. veikla).

Šiuolaikinio darbo pasaulio dinamika ir mokymosi galimybių įvairovė kelia gausybę reikalavimų žmogui jo karjeros kelyje: jam būtinos karjeros kompetencijos apibrėžiamos kaip nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų visuma, kuria grįstas asmens savęs ir savo karjeros pažinimas, jos planavimas, valdymas ir derinimas su kitais gyvenimo aspektais. Karjeros kompetencija – šiuolaikiniame darbo pasaulyje žmogui būtinų gebėjimų bei asmeninių savybių (t. y. asmeninių, socialinių, mokymosi, profesinių kompetencijų) visuma, kurią galima sėkmingai taikyti profesinėje veikloje. Karjeros kompetencijos apima keturias kompetencijų sritis: savęs pažinimo (pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis), karjeros galimybių pažinimo (rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, pažinti kintantį darbo pasaulį), karjeros planavimo (kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti ir atnaujinti karjeros planą) ir karjeros įgyvendinimo (taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas, sėkmingai pereiti į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką, efektyviai ieškoti darbo).

1.2. Ugdymo karjerai veiklos formos ir procesai gimnazijoje

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl ugdymo karjerai programos“ (2014) nustato ugdymo karjerai tikslus, sritis ir uždavinius, karjeros kompetencijas. Siekiama, kad profesinis informavimas vyktų kaip sistema. Mokyklos privalo sudaryti sąlygas

visiems joje besimokantiems mokiniams įgyti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Ugdymo karjerai paslaugas teikia atsakingi mokyklos švietimo specialistai, karjeros veiklų koordinatoriai. Profesinio orientavimo specialistai mokykloje padeda mokiniui pasirinkti jam tinkamas ugdymo ir užimtumo galimybes ir planuoti būsimą darbo karjerą. Profesinis orientavimas aprėpia šias paslaugas: ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo, veiklinimo paslaugas.

Visos išvardintos paslaugos yra tarpusavyje glaudžiai susijusios ir retai teikiamos atskirai viena nuo kitos.

Profesinis informavimas – informacijos, reikalingos planuojant karjerą, renkantis ar keičiant profesiją, renkantis mokymąsi, studijas ar darbą, teikimas. Karjeros valdymui gali būti reikalinga informacija apie švietimo ir mokslo institucijas, priėmimo taisykles, studijų ir mokymo programas, kvalifikacijas, profesijas, darbo rinką, profesinės karjeros galimybes ir kt. Profesinis informavimas gali vykti individualiai arba grupėje. Profesiniam informavimui skleisti dažniausiai naudojamos įvairiausios specializuotos interneto svetainės, spausdinti leidiniai, žinytai ir kt.

Profesinis konsultavimas – pagalbos teikimas asmenims, planuojantiems karjerą, besirenkantiems ar keičiantiems profesiją, sprendžiantiems karjeros trikdžių problemas. Karjeros valdymui svarbu pažinti ir įvertinti individualias savybes, profesijos ypatumus, karjeros galimybes, situaciją darbo rinkoje ir kt. Profesinis konsultavimas gali vykti individualiai arba grupėje. Profesiniame konsultavime neretai naudojami įvairūs klausimynai, užduotys, testai, skirti padėti pažinti individualias savybes, interesus, jų sąsajas su profesine karjera ir kitus karjeros planavimui, įgyvendinimui ir vertinimui svarbius dalykus.

Profesinis veiklinimas - pažintiniai vizitai įmonėse, įstaigose, organizacijose, kai suteikiama galimybė susipažinti su profesijai skirtos veiklos atlikimu darbo vietoje.

Ugdymas karjerai – nuosekliai taikomų priemonių visuma, kuria siekiama ugdyti asmens karjeros planavimo, įgyvendinimo ir vertinimo, t. y. karjeros valdymo, kompetencijas. Paprastai ugdymas karjerai siejamas su specialiu mokymo kursu, pagalba sudarant individualų ugdymosi ar karjeros planą. Ugdant karjerai, taip pat svarbu įvairiais būdais teikti informavimo ir konsultavimo paslaugas.

Profesinis orientavimas vykdomas vadovaujantis šiais principais:

prieinamumo – profesinis orientavimas mokykloje teikiamas nemokamai absoliučiai visiems mokiniams;

nešališkumo – specialistai padeda mokiniui pasirinkti tinkamiausią būsimą karjerą, negali proteguoti savo ar kitų institucijų interesų; dėl asmeninės karjeros kiekvienas apsisprendžia savarankiškai;

individualizavimo – profesinis orientavimas vykdomas atsižvelgiant į individualius poreikius;

kokybės – profesinio orientavimo specialistai atsakingi už paslaugų kokybę ir laikosi profesinės elgesio etikos.

1.2.1. Profesinis konsultavimas

Profesinis konsultavimas – pagalbos teikimas asmenims, planuojantiems karjerą, besirenkantiems ar keičiantiems profesiją, sprendžiantiems karjeros trikdžių problemas. Karjeros valdymui svarbu pažinti ir įvertinti individualias savybes, profesijos ypatumus, karjeros galimybes, situaciją darbo rinkoje ir kt. Profesinis konsultavimas gali vykti individualiai arba grupėje. Profesiniame konsultavime neretai naudojami įvairūs klausimynai, užduotys, testai, skirti padėti pažinti individualias savybes, interesus, jų sąsajas su profesine karjera ir kitus karjeros planavimui, įgyvendinimui ir vertinimui svarbius dalykus.

Pirmą rimtą profesinį sprendimą moksleiviai priima 10 klasėje, kai reikia rinktis mokymosi profilį. Būtent tada moksleivis turi apsispręsti, kuriuo gyvenimo keliu nori pasukti. Jam dažniausiai trūksta profesijos konsultanto pagalbos. Šitame etape turėtų būti konsultuojami ne tik moksleiviai, bet ir jų tėvai, pedagogai. Šis konsultavimas reikalingas tam, kad kuo kokybiškiau būtų sprendžiami moksleivio profesinio pasirinkimo klausimai (T.Jovaiša, R.Orenienė, 2003).

Profesinis konsultavimas, kaip teigia L.Jovaiša, (2009) – pagalba mokiniui, renkantis profesinio mokymo specialybę ar darbą, ištyrus asmenybės profesinį kryptingumą, pažangumą, sugebėjimus ir charakterį, nustačius jo tinkamumą profesiniam mokymui ir darbui.

Karjeros konsultavimas, kaip ir psichologinis konsultavimas, susideda ne vien iš darbo su konkrečiomis problemomis ir sunkumais, bet ir iš konsultavimo proceso, atskirų konsultavimo stadijų ir jų dinamikos. Esminis skirtumas tarp psichologinio konsultavimo ir karjeros konsultavimo yra tas, kad per karjeros konsultacijas daugiau dėmesio skiriama su karjera susijusioms problemoms. Konsultuojant karjeros klausimais, taip pat daugiau dėmesio skiriama vertinimo procedūroms, dažniau remiamasi informaciniais šaltiniais (karjeros informacijos paieškos tikslais), o karjeros problemų sprendimų ieškoma pasitelkus karjeros teorijas.

Išskiriamos dvi konsultavimo formos:

- individualios konsultacijos;
- grupinės konsultacijos.

Karjeros konsultavimas – konsultanto ir konsultuojamojo sąveika, kurios tikslas – padėti konsultuojamajam pažinti save, spręsti karjeros problemas ir klausimus, susijusius su karjeros planavimu ir darbo paieška. Taip karjeros konsultavimas apibrėžiamas Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjeros modelyje (2012).

Tame pačiame modelyje pateikiami pagrindiniai konsultavimo tikslai:

- padėti asmeniui keisti savo požiūrį, analizuoti karjeros problemas;
- tobulinti asmens gebėjimus palaikyti santykius su kitais asmenimis bei produktyviai įveikti sunkumus;
- padėti asmeniui priimti ir įgyvendinti sprendimus; atrasti ir plėtoti asmens potencialias galimybes;
- suteikti mokiniui reikalingą pagalbą mokymosi, darbo paieškos ir kitais su karjera susijusiais klausimais.

Karjeros konsultavimo uždaviniai:

- padėti spręsti karjeros problemas, susijusias su asmeniniais, socialiniais, sveikatos, psichologiniais ir kitais veiksniais;
- padėti spręsti klausimus, susijusius su karjeros planavimu, – mokymusi (individualaus ugdymo plano arba mokymo plano sudarymas, švietimo teikėjo, mokymosi ar studijų krypties, mokymosi formų rinkimasis) ir profesinės veiklos rinkimusi;
- suteikti mokiniui galių priimti sprendimus, susijusius su karjera, – sprendimais dėl mokymosi, saviraiškos, darbo, padėti mokiniui stiprinti savo sąmoningumą, motyvaciją ir atsakomybę už sprendimus;
- padėti mokiniui geriau pažinti, įvertinti ir aptarti individualias savybes, galinčias turėti įtakos karjerai (mokymuisi įvairiose pakopose, darbui); patarti darbo paieškos klausimais;
- palengvinti perėjimą iš vienos mokymosi aplinkos į kitą (pvz., iš bendrojo ugdymo mokyklos- į aukštąjį mokslą arba iš profesinio mokymo- į darbo rinką).

Karjeros konsultavimo organizavimas mokykloje siejamas su galimybe visiems mokiniams mokyklos nustatyta tvarka gauti karjeros konsultacijas, susidaryti karjeros planą, karjeros kompetencijų bei pasiekimų aplanką, įvertinti asmeninius karjeros paslaugų poreikius, gauti individualaus ir/ar grupinio konsultavimo paslaugas, gauti trumpalaikes karjeros konsultanto, mokyklos psichologo arba kitų specialistų paslaugas ar papildomus grupinio konsultavimo užsiėmimus ar pan.

Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjeros modelyje (2012) rekomenduojama, kad kiekvienas mokinys (jau nuo 7 klasės) ne mažiau kaip kartą

per pusmetį turėtų galimybę aptarti savo mokymosi ar(ir) karjeros planą su karjeros specialistu, kitu pedagogu arba švietimo pagalbos specialistu.

1.2.2. Profesijos informavimas ir orientavimas

Profesijos informavimo standartas yra pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis teikiamas profesinio informavimo paslaugas ir jų turinį, apibrėžiantis pagrindinius principus bei keliamus kvalifikacinius ir etinius reikalavimus profesinio informavimo konsultantams.

Profesinis informavimas – informacijos, reikalingos planuojant karjerą, renkantis ar keičiant profesiją, renkantis mokymąsi, studijas ar darbą, teikimas. Karjeros valdymui gali būti reikalinga informacija apie švietimo ir mokslo institucijas, priėmimo taisykles, studijų ir mokymo programas, kvalifikacijas, profesijas, darbo rinką, profesinės karjeros galimybes ir kt. Profesinis informavimas gali vykti individualiai arba grupėje. Profesiniame informavime dažniausiai naudojamos įvairiausios specializuotos interneto svetainės, spausdinti leidiniai, žinynai ir kt.

Pasak R.Kučinskienės (2003), profesinis informavimas ir karjeros konsultavimas yra vientiso ir nuolatinio profesinės karjeros projektavimo sudedamosios dalys, galinčios būti priemonėmis asmens profesinei karjerai projektuoti ir/arba tapti atskira paslauga, atitinkančia konsultuojamojo poreikius ir profesinės karjeros konsultavimo tikslus.

Profesinis orientavimas – tai pagalba mokiniui sąmoningai renkantis tinkamas švietimo ir užimtumo galimybes, drauge sudarant sąlygas įgyti karjeros kompetencijų, aktyviai kurti savo karjerą. Tai nuoseklus ir kryptingas asmens parengimas profesijos pasirinkimui bendrojo lavinimo, profesinio informavimo ir konsultavimo priemonėmis.

Profesinio orientavimo paskirtis – teikiant ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo paslaugas, padėti asmeniui rinktis jam tinkamas švietimo ir užimtumo galimybes, sudaryti sąlygas įgyti karjeros kompetencijų ir aktyviai kurti savo karjerą.

Profesinis orientavimas vykdomas bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo ir kitose švietimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose ir kitose institucijose. Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru nustatyta tvarka, aukštosiose mokyklose – jų nustatyta tvarka.

Švietimo informacinės pagalbos paskirtis – padėti mokyklai ir kitam švietimo teikėjui, mokytojams, mokiniams, visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir gyventojams gauti informaciją apie švietimą, jo kokybę, išsilavinimo paklausą darbo rinkoje.

Švietimo informacinė pagalba apima informacinių švietimo programų kūrimą ir įgyvendinimą, informacijos tinklų sistemos kūrimą ir jų funkcionavimo užtikrinimą. Informacinė pagalba garantuoja nuolatinę ir prieinamą informaciją apie reikiamo išsilavinimo įgijimo galimybes.

Karjeros specialistai teikia ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo paslaugas bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo ir kitose švietimo įstaigose, aukštosiose mokyklose, profesinio orientavimo centruose ir kitose institucijose, palaiko ryšius su darbdaviais, konsultuoja profesinio mokymo įstaigų mokinius ir aukštųjų mokyklų studentus dėl darbo galimybių pagal įgyjamą kvalifikaciją, dalyvauja vykdant baigusių profesinio mokymo ir studijų programas asmenų karjeros stebėseną. Karjeros specialistui keliamus išsilavinimo ir (ar) profesinių žinių reikalavimus nustato Švietimo ir mokslo ministras, suderinęs su Socialinės apsaugos ir darbo bei Ūkio ministrais.

1.2.3. Profesinis veiklinimas

Vykdamas ugdymą karjeroje, turi būti skiriamas dėmesys ne tik mokinių karjeros kompetencijų ugdymui mokykloje, bet ir mokinių gebėjimų įvertinimui ir išbandymui savęs, savo profesinį pasirinkimą realioje darbo vietoje – už mokyklos ribų.

Parengta Mokinių profesinio veiklinimo metodika, kuri skirta mokiniams (5-12 klasių), jų tėvams/globėjams, mokytojams/karjeros specialistams, darbdaviams bei mentoriams, kurie rūpinasi mokiniams profesinio veiklinimo metu.

Metodikos tikslas – aprašyti mokinių profesinio veiklinimo etapus, apibūdinti esmines veiklinimo formas; taip pat pateikti gaires mokiniams ir jų tėvams/globėjams, mokytojui/karjeros specialistui, darbdaviui bei mentoriumi apie svarbiausius tiek organizacinius, tiek mokinių saugumo bei atsakomybių aspektus.

Intensyvus profesinis veiklinimas – tai veikla/praktika, kurioje mokiniai tam tikrose įmonėse/įstaigose/organizacijose atlieka profesines veiklas, apie kurias sužino patyriminio vizito metu arba neformaliojo/savaiminio būdu.

Mentorius – tam tikros profesinės srities specialistas, kuris organizuoja ir planuoja profesinį mokinio patyrimą pasirinktoje įmonėje/įstaigoje/organizacijoje; aiškina apie praktinę veiklą; praktiškai demonstruoja atskiras darbų atlikimo operacijas bei garantuoja saugumo reikalavimų darbo vietoje laikymąsi.

Mokinys – asmuo, kuris mokosi. Dar kitaip – tai žmogus, kuris iš ko nors mokosi, pvz., muzikos mokytojo mokinys, traktorininko, artojo, kalvio, teisininko, vadybininko, pardavėjo,

gydytojo mokinys. Jis perima iš mokytojo patirtį. Mokiniais vadinami ir asmenys, besimokantys profesinio mokymo įstaigoje ir (arba) įmonėje (pagal Jovaiša, 2007 ir LR Švietimo įstatymas, 2011).

Patyriminis vizitas – mokinio bendradarbiavimas su tam tikros srities specialistu pasirinktoje įmonėje/įstaigoje/organizacijoje ir dalyvavimas/asistavimas padedant atlikti leistinas pagal amžių ir darbų specifiką profesines veiklas.

Pažintinis vizitas – mokinių supažindinimas ir susipažinimas su kasdieniu įmonės/įstaigos/organizacijos darbu, pagrindinėmis veiklomis bei vidaus tvarka.

Profesinis veiklinimas – veiklos, kuriose mokiniams (5-12 klasių) padedama aktyviai pažinti įvairias užimtumo sritis, profesijų ypatumus ir karjeros galimybes, kaupti darbo patirtį, ugdytis profesinę motyvaciją bei planuoti būsimą karjerą.

Profesinis veiklinimas apima šias formas: a) mokinių pažintinius vizitus po įmones/įstaigas/organizacijas (5-12 klasių mokiniams); b) profesinio veiklinimo patyriminius vizitus – mokinių asistavimą/stažuotę (ne ilgiau kaip vienos dienos, 10-12 klasių mokiniams) ; c) intensyvią profesinį veiklinimą (praktikos, kitos – ilgesnės nei dviejų dienų – mokinio profesinės veiklos, 10-12 klasių mokiniams).

Siekiant profesinio mokinių veiklinimo procesų kokybės, itin svarbios tampa kiekvieno dalyvio nuostatos tos kokybės užtikrinimui įgyvendinti. Tokiu būdu tiek mokykla, tiek priimančioji įmonė/įstaiga/organizacija, tiek ir pats mokinys turėtų laikytis tam tikrų bendrų filosofinių mokinių profesinio veiklinimo principų:

- tarpusavio bendradarbiavimo;
- profesinės praktikos atlikimo saugos;
- numatomų darbų įmonėje atitikimą mokinio žinių, gebėjimų ir pasirengimo amžiaus bei psichosocialinės brandos požiūriu;
- atsižvelgimo į mokinio specialiuosius poreikius;
- tinkamo mentoriaus priskyrimo;
- mokinių parengimo profesiniam veiklinimui bei visapusiško supažindinimo su būsimą praktikos vieta;
- mokinių supažindinimo su galimais sunkumais praktikos vietoje;
- mokinio vaidmens svarbos pirmumo profesinio veiklinimo procesuose;
- pedagoginės paramos mokiniui;
- atgalinio ryšio/refleksijos apie profesinį veiklinimą užtikrinimo.

Mokinių profesinis veiklinimas – tai ne vien pažintinių vizitų į įmones/įstaigas/organizacijas vykdymas, jis apima kur kas platesnį mokinio veikimo lauką, realizuojant šias veiklinimo formas:

LANKAUSI → profesinio veiklinimo *pažintiniai vizitai*
(įmonėse/įstaigose/organizacijose, susitikimai su skirtingų profesijų atstovais bei kt., dalyviai: 5-12 klasių mokiniai);

ASISTUOJU → profesinio veiklinimo *patyriminiai vizitai*
(įmonėse/įstaigose/organizacijose ir kt.), kurių metu (ne ilgiau kaip *vieną dieną*) mokiniai susipažįsta su tam tikra profesija ir patys realiai išbando bent kelis svarbiausius profesijos ar veiklos aspektus (dalyviai: 10-12 klasių mokiniai);

DARAU PATS → *intensyvus profesinis veiklinimas* – praktika, darbas pagal sutartį, su profesine veikla susiję neformaliojo švietimo užsiėmimai ir panašios formos, kai mokinys ilgiau nei *dvi dienas* tiesiogiai dalyvauja kokios nors įmonės/įstaigos/organizacijos veikloje (dalyviai: 10-12 klasių mokiniai).

Mokytojas/karjeros specialistas gali iš anksto numatyti vertinimo ir pristatymo būdus bei formas. Mokiniam siūlomi šie profesinio veiklinimo vertinimo būdai:

- pokalbis;
- diskusija;
- klausimynas;
- anketa;
- rašinėlis;
- straipsnis mokyklos internetinėje svetainėje;
- plakatas;
- profesijų koliažas;
- nuotraukų paroda.

2. Ugdymo karjerai įgyvendinimo gimnazijoje empirinis tyrimas

Atliekant kokybinį ir kiekybinį tyrimą, naudotas holistinis požiūris į objektą, kai objektas suvokiamas kaip vientisa sudėtinga sistema. Objekto komponentų, elementų visuma yra daugiau negu jų suma, siekiama suprasti ugdymo reiškinių esmę, apibūdinti asmens ir ugdymo programos situaciją. (B.Bitinas, 2013 m.)

2.1.Tyrimo metodologija ir imties charakteristika

Tyrimo objektas – ugdymo karjerai įgyvendinimo procesas gimnazijoje.

Tyrimo tikslas – atskleisti gimnazijoje teikiamų ugdymo karjerai paslaugų lūkesčius ir problemas.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo Marijampolės regiono penkių didžiųjų savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuriojantys ugdymo karjerai veiklų vykdymą ugdymo įstaigose; penkių savivaldybių gimnazijose dirbantys ugdymo karjerai specialistai; penkių savivaldybių gimnazijų IV klasių mokiniai (iš kiekvienos gimnazijos po 40). Iš viso apklausta 200 mokinių.

Tyrimo atlikimo laikas ir vieta. Tyrimas atliktas rugsėjo – gruodžio mėn. Pasirinktos Marijampolės regiono penkios didžiosios savivaldybės. Tyrimas vyko tiriamųjų darbo ir mokymosi vietose.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo vykdomas iš anksto dalyvius supažindinus su tyrimo tikslais, susitarus dėl jiems patogaus laiko. Susitarta dėl tyrimo konfidencialumo principo laikymosi, užtikrintas anonimiškumas dėl tyrimo metu respondentų pateiktos informacijos, savivaldybių pavadinimai pakeisti kodais, kurie naudojami tyrimo aprašyme. Tyrimo metu akcentuojamas geranoriškumo principas. Tyrimo dalyviams paaiškinta tyrimo svarba ir nauda, siekiant motyvuoti nuoširdžiai dalyvauti tyrime. Tyrimo metu atsižvelgta į pagarbos asmens orumui principus. Kiekvienas tyrimo dalyvis buvo informuotas apie tyrimo tikslus ir turėjo teisę savarankiškai apsispręsti dėl dalyvavimo/ nedalyvavimo tyrime arba pasitraukimo iš jo.

Tyrimo metodologija.

Tyrimas grindžiamas Humanistinės filosofijos metodologinėmis nuostatomis. Humanistinės teorijos tikslas - padėti žmogui priimti ir įsisąmoninti visą savo patyrimą, koks jis bebūtų, kartu pozityviai augti, išlaikyti savipildą. Svarbu suprasti, kad asmeniui būdingas pastovus tapsmas, kad žmogus privalo (nes jis žmogus) harmoningai gyventi (C.Rogers), jo Savastis turi būti

vientisai integruota ir save realizuojanti (A.Maslow), žmogui būtinas savęs supratimo jausmas, susikoncentravimas (R.May), kad valia labai svarbi ugdant asmenybę (R.Assagioli), kad kiekvienam žmogui svarbu turėti gyvenimo prasmę, ją įsisąmoninti ir jos siekti (V.Frankl).

Tyrimė naudota skirtingų metodų taikymo principas metodologinė trianguliacija. Derinant kokybinio ir kiekybinio duomenų rinkimo metodus, buvo tirti ne tik skirtingi ugdymo karjerai proceso vykdymo dalyviai, bet kartu siekiama ir išsiaiškinti tuos pačius duomenis. Siekiama holistinio požiūrio į tiriamąjį objektą, visus komponentus suvokti kaip vientisą sistemą.

Tyrimo metodai.

Tyrimo etapuose buvo siekiama atsižvelgti į tikslus ir siekiamus rezultatus. Siekiant išsiaiškinti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų ir gimnazijų ugdymo karjerai specialistų nuomonę, buvo atliktas standartizuotas (struktūruotas) interviu. Iš anksto parengtas klausimynas. Bendraujant laikomasi klausimų tvarkos. Tai padėjo užtikrinti dalyvių atsakymų palyginimą populiacijoje. Naudojamas teminis interviu, tyrėjas dėmesį daugiausiai telkė į vieną tiriamą problemą, siekdamas nuosekliai ją išnagrinėti.

Apklausiant mokinius, naudotas anketinės apklausos metodas. Tyrimui atlikti gautas gimnazijų administracijos žodinis sutikimas. Prieš pradėdant anketinę apklausą, respondentai buvo supažindinti su atsakymų pateikimo principu. Respondentai turėjo galimybę pažymėti vieną iš keleto galimų atsakymo variantų, buvo sudarytos galimybės įrašyti kitus (asmeninius) pastebėjimus, savo nuomonę.

Atlikta anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas, lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas naudojant Microsoft Office Excel programinę įrangą, atlikta kiekybinė ir kokybinė aprašomoji statistinė analizė.

2.1. Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų apklausos (interviu) rezultatų analizė

Apklausoje dalyvavo penkių savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuruojantys profesinį informavimą/ugdymą karjerai. Savivaldybių pavadinimai koduojami. Ugdymo karjerai organizavimas ugdymo įstaigose yra nauja veikla, todėl šių veiklų stebėseną vykdoma apie 15 metų.

1 lentelė

Asmenų, atsakingų už profesinį informavimą/ugdymą karjerai savivaldybės ugdymo įstaigose, kuravimo laikotarpis

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Šią veiklą koordinuoju nuo 2004 m.
B informantas	4 metus.
C informantas	Šią veiklą koordinuoju apie 15 metų.
D informantas	6 m.
E informantas	Nuo 2003 m., kai ŠMM pradėjo vykdyti projektą - steigti profesinio informavimo taškus mokyklose.

Trys savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistės teigė, kad profesinį informavimą/ugdymą karjerai kuruoja apie 15 metų, todėl tikėtina, jog turi daugiau patirties šioje veikloje. Dviem specialistams- tai nauja sritis. Profesinio orientavimo/ugdymo karjerai veiklą vykdomo ugdymo įstaigose kuravimas šiems specialistams kaip funkcija įvardinta ir pareiginėse instrukcijose.

Ugdymo karjerai veiklą vykdomo formą kiekviena ugdymo įstaiga pasirenka pagal poreikį. Tyrimo metu norima sužinoti, ar teikiamos ugdymo karjerai paslaugos ugdymo įstaigose (2 lentelė).

2 lentelė

Ugdymo karjerai specialistų pasiskirstymas ugdymo įstaigose (duomenis pateikė Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai)

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Didžiosiose savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose veiklai organizuoti sudarytos profesinio orientavimo grupės, paskirti atsakingi administracijos asmenys; mažosiose mokyklose šią veiklą koordinuoja atsakingas už ugdymą karjerai asmuo.
B informantas	B rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose yra 2 karjeros konsultantai, veikia 5 karjeros neformaliojo švietimo būreliai.
C informantas	Taip, visose savivaldybės mokyklose.
D informantas	Visose savivaldybės mokyklose ir gimnazijose yra paskirti asmenys, atsakingi už profesinio informavimo veiklas.
E informantas	Taip, visose ugdymo įstaigose.

Švietimo skyrių specialistų teigimu, kiekvienoje bendrojo ugdymo mokykloje yra asmuo, atsakingas už profesinio orientavimo/ugdymo karjerai veiklas. A savivaldybės didžiausiose

mokyklose yra sudarytos profesinio orientavimo grupės. B ir D savivaldybėse yra net po du asmenis, kurie atsakingi už profesinio informavimo/ ugdymo karjerai veiklų vykdymą. Iš atsakymų matyti, kad skirtingai įvardijamos pareigos: vienos savivaldybės ugdymo įstaigose- konsultantai, kitos -koordinatoriai. Galima daryti prielaidą, kad nėra pareigybės apibrėžtumo.

Ugdymo įstaigose vykdomų profesinio orientavimo ir ugdymo karjeros veiklų stebėseną atliekama SVIS sistemoje UKSIS ataskaitos pagalba. Dviejų savivaldybių specialistai naudojami šia pagalba ir analizuoja gautus duomenis, juos aptaria su ugdymo įstaigų vadovais (3 lentelė).

3 lentelė

Ugdymo karjerai specialistų ugdymo įstaigose veiklos stebėseną (duomenis pateikė Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai)

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Analizuojami duomenys ugdymo karjerai informacinėje sistemoje (UKSIS), renkama ir analizuojama skyriui mokyklų pateikta informacija, vykdoma priežiūra aktualiais ugdymo karjerai klausimais.
B informantas	Švietimo, kultūros ir sporto skyrius (padeda organizuoti renginius, konsultuoja ir pan.) ir mokykla organizuoja bei užtikrina ugdymo įstaigoje mokinių ugdymą karjerai, profesinį informavimą ir profesinį konsultavimą bei stebėseną.
C informantas	Kas dveji metai organizuojama patikra mokyklose.
D informantas	Veiklų stebėseną vykdoma pagal poreikį.
E informantas	Anketos-klausimyno būdu apibendrinta informacija mokyklų karjeros ugdymui koordinatoriams, vadovams pateikiama per vadovų pasitarimus, pateikiama išvados ir pasiūlymai kiekvienai mokyklai, vykstant į mokyklas, stebima, kaip įrengti ugdymo karjerai kabinetai, įvertinamos juose esančios priemonės. Su mokyklų vadovais, ugdymo karjerai koordinatoriais arba asmenimis, atsakingais už profesinį informavimą, kiekvienais mokslo metais aptariamos LMNŠC pateiktos Mokinių profesinio orientavimo (ugdymo karjerai) stebėsenos ataskaitos, rezultatai palyginami su praėjusių mokslo metų rezultatais, kartais ir su kitų (panašių) savivaldybių rezultatais, teikiamos išvados, pasiūlymai, ką tobulinti kitais mokslo metais.

E savivaldybės specialistės teigimu, į ugdymo įstaigas vykstama įvertinti specialistams suteiktų darbo sąlygų, kitaip tariant, įvertinti kabinetus, kuriuose vykdoma ši veikla, domimasi, ar specialistams suteikiamos reikalingos priemonės. D savivaldybėje stebėseną vykdoma pagal poreikį, o C savivaldybėje kas 2 m. mokyklose vykdoma patikra.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų buvo klausiami apie gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų išsilavinimą bei įgytas specialybes (4 lentelė).

4 lentelė

Ugdymo karjerai specialistų, dirbančių gimnazijose, išsilavinimas (duomenis pateikė savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai)

Dalyviai	Kiek Jūsų kuruojamų ugdymo karjerai specialistų mokykloje yra įgiję išsilavinimą, susijusį su šia veikla?	Kokių specialybių specialistai vykdo šią veiklą bendrojo lavinimo mokyklose?
A informantas	Tikslių duomenų neturiu, tačiau, mano žiniomis, tik dvi gimnazijų ugdymo karjerai specialistės turi reikiamą išsilavinimą.	Ugdymo karjerai veikloje dalyvauja įvairių dalykų mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, bibliotekininkai.
B informantas	Nėra.	Mokytojai
C informantas	Turi tik du.	Tai anglų, rusų kalbos, kūno kultūros, technologijų mokytojai, socialiniai pedagogai, bibliotekininkai, psichologai.
D informantas	Visi išklausę kursus.	3 socialiniai pedagogai. 1 psichologas. 3 mokytojai.
E informantas	Mūsų savivaldybėje nėra tokių specialistų.	Įvairių: socialiniai pedagogai, įvairių dalykų mokytojai.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, tik dviejose gimnazijose yra po dvi specialistės, turinčias reikiamą išsilavinimą. Vienoje savivaldybėje specialistų, turinčių reikiamą išsilavinimą, nėra. Visose ugdymo įstaigose dirba specialistai, kurie yra išklausę reikalingus mokymus. Tai leidžia daryti prielaidą, kad pasirengimas darbui nėra pakankamas, ugdymo karjerai koordinatoriaus pareigas vykdantys asmenys neįgiję tinkamo

išsilavinimo. Kadangi nėra pareigybei keliamų reikalavimų, pasirengimas vykdyti funkcijas savivaldybėje nepakankamas.

Visose savivaldybės ugdymo įstaigose profesinio informavimo/ugdymo karjerai veiklas vykdo įvairių sričių mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai ar bibliotekininkai. Skirtingų specialybių specialistai tikėtina skirtingai pasirengę dirbti. Todėl, galima manyti, ir atliekama veikla bei funkcijos suprantamos ir atliekamos skirtingai. Nėra funkcijų vienodumo. Juk psichologo sudarytas testas, tyrimas ar apklausa tikėtina skirsis nuo bibliotekininko ar kūno kultūros mokytojo pateiktos apklausos.

Kadangi ugdymo įstaigose profesinio orientavimo ir ugdymo karjerai veiklas vykdo skirtingų sričių specialistai, buvo įdomu sužinoti, koku būdu, kiek šiai veiklai vykdyti skiriama valandų per savaitę (5 lentelė).

5 lentelė

Ugdymo karjerai specialistų darbo valandos per savaitę (duomenis pateikė savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai)

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Ugdymas karjerai integruojamas į visą ugdomąją veiklą mokykloje: vyksta pasyvus informavimas, aktyvus informavimas arba profesinis veiklinimas; ugdymas karjerai integruotas į mokomųjų dalykų ugdymo turinį (siūlomos dalyko, neformaliojo švietimo programos, pamokų ciklai ir kt.); vykdomi projektai, kurių veiklos siejasi su ugdymu karjerai; vykdomas mokinių konsultavimas, vertinimas karjerai ir kt.
B informantas	Mokyklos ugdymo plane 9-10 klasėms skiriama po 0,5 val. per savaitę karjeros ugdymo pamokoms. Kitose klasėse karjeros ugdymo pamokos integruojamos į klasės vadovų valandėles, mokyklose dirba 2 karjeros konsultantai, veikia 5 karjeros neformaliojo švietimo būreliai.
C informantas	Penkiose rajono mokyklose ugdymo karjerai paslaugą teikia vienas paskirtas asmuo, likusiose 16 mokyklų - komanda.
D informantas	Teikia paskirtas darbuotojas ir klasių vadovai.
E informantas	Kiekviena mokykla susitaria dėl ugdymo karjerai įgyvendinimo formų ir tai fiksuoja ugdymo turinyje. Ugdymas karjerai vyksta vadovaujantis Švietimo ir mokslo ministro 2014 m. sausio 15 d. įsakymu patvirtinta Ugdymo karjerai programa. Kai kuriose mokyklose koordinatoriams skiriama papildomai valandų, iš to formuojama ir etato dalis. Kai kuriose mokyklose iš ugdymo

plano valandų skiriama 1 pamoka kaip pasirenkamasis dalykas.
--

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, profesinio informavimo /ugdymo karjerai veiklas ugdymo įstaigose organizuoja ir vykdo paskirtas atsakingas asmuo, kurio pareigybė įvardijama skirtingai: koordinatorius, konsultantas, ugdymo karjerai mokytojas, neformaliojo švietimo mokytojas ir pan.. C savivaldybėje 16 mokyklų šį darbą organizuoja komandos. Trijose savivaldybėse ugdymo karjerai veiklos yra integruojamos į mokomuosius dalykus, klasių valandėles, ugdymo planą. Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų žiniomis, šiems specialistams už atliekamas veiklas yra skirtingai mokama, nes tai- mokyklos vidaus susitarimas. Kadangi didžioji šių specialistų dalis neturi tinkamo išsilavinimo, darbas apmokamas minimaliu apmokėjimo koeficientu. Skiriamų valandų skaičius labai skiriasi, veiklos ir atsakomybė neapibrėžtos.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai teigė, kad ugdymo karjerai paslaugų kokybė buvo pagerėjusi Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro organizuoto projekto “Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme” (1 etapas) Nr. VP1-2.3.-ŠMM-01-002 pagal Lietuvos 2007-2013 metų laikotarpio žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto Mokymasis visą gyvenimą VP1-2.3-ŠMM priemonę „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“ metu. Ugdymo įstaigose buvo įsteigti ugdymo karjerai koordinatorių etatai šiai veiklai vykdyti. Veiklos vyko planuojant turinį, laiką ir kt. Už atliekamas veiklas koordinatoriai atsiskaitydavo konsultantams. Šioms veikloms vykdyti buvo skirtas finansavimas.

Domėtasi, kokią metodinę pagalbą savivaldybių Švietimo, sporto ir kultūros skyriaus specialistai teikia ugdymo karjerai specialistams, dirbantiems gimnazijose (6 lentelė).

6 lentelė

Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų teikiama metodinė pagalba

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Buvo bandyta suburti ugdymo karjerai specialistų (koordinatorių) metodinį būrelį, tačiau nepavyko. Pagalba šios grupės specialistams apsiriboja pavieniais susitikimais, per kuriuos aptariami aktualūs ugdymo karjerai klausimai, pasidalijama informacija, pakviečiama į kvalifikacijos tobulinimo bei kitus renginius, tarpininkaujama ir padedama organizuojant mokinių susitikimus su savivaldybės vadovais ir kt.
B informantas	Rajoninis karjeros metodinis būrelis.

C informantas	Vieną kartą per metus organizuojamas metodinis pasitarimas.
D informantas	Savivaldybės lygmeniu pasitarimai neorganizuojami.
E informantas	Metodiniai pasitarimai.

Apžvelgus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad trijose savivaldybėse yra metodinis ugdymo karjerai specialistų būrelis, kitoje- suburti metodinio būrelio nepavyko, o trečioje - savivaldybės lygmeniu metodiniai susitikimai neorganizuojami. Keturiose iš penkių savivaldybių organizuojami metodiniai pasitarimai. Apsiribojama pavieniais susitikimais, kurių metu aptariami aktualūs klausimai, pasidalijama informacija.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialisto pareiginėje instrukcijoje viena iš funkcijų - organizuoti kvalifikacijos kėlimo mokymus, kursus ar seminarus. Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų kuruojančių ugdymą karjerai gimnazijose buvo klausama, ar ugdymo karjeros specialistams jie padeda kelti kvalifikaciją (7 lentelė).

7 lentelė

Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų teikiama pagalba kvalifikacijai kelti

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Tiriamas poreikis, užsakomi pageidaujami seminarai X švietimo centre.
B informantas	Visada išleidžiama į seminarus, mokymus, savivaldybė skiria transportą.
C informantas	Kvalifikacijos tobulinimas yra daugiau pačių specialistų reikalas. Švietimo pagalbos tarnyba bando organizuoti mokymus.
D informantas	Mokykloms teikiama informacija apie organizuojamus tikslinius seminarus.
E informantas	Karjeros specialistai patys planuoja kvalifikacijos kėlimą. Jei vadovas išleidžia, tuomet vyksta. Metodinių pasitarimų metu vieni kitiems perduoda informaciją iš seminarų, kursų, įvairių mokymų.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, kvalifikacijos kėlimas yra pačių specialistų reikalas. Mokykloms teikiama informacija apie vykstančius renginius, o ugdymo įstaigose dirbantys specialistai, aptarę su darbdaviu, pasirenka, kas jiems naudingiausia. Siekiama, kad kelionės išlaidos bei išlaidos už mokymus būtų padengiamos ugdymo įstaigos lėšomis, skirtomis kvalifikacijai. Taip pat padedama tarpininkaujant, kad ugdymo įstaigos vadovas leistų specialistą vyksti į pasirinktus mokymus. Kartais, atsižvelgiant į reikalingos informacijos poreikį,

bandoma mokymus organizuoti savivaldybėse. E savivaldybėje vyksta susitikimai, kurių metu ugdymo karjerai specialistai dalijasi turima informacija.

Siekiant gerinti paslaugos kokybę, svarbu išsiaiškinti jos trūkumus bei sritis, kuriose yra trūkumų. Buvo siekiama sužinoti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų nuomonę, su kokiais sunkumais susiduria ugdymo karjerai specialistai dirbdami gimnazijose (8 lentelė).

8 lentelė

Ugdymo karjerai specialistams, dirbantiems gimnazijose, išskylantys sunkumai (Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų pateikti duomenys)

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Daugumos mokinių neapsisprendimas ir nenoras projektuoti savo profesinę karjerą. 2. Sudėtinga vykdyti profesinį veiklinimą (reikia papildomų lėšų, verslininkai nesuinteresuoti priimti mokinius, sunku įsiprašyti į įmones, išvykos dažnai tampa formalios). Įmonių vadovai atsisako priimti mokinius.
B informantas	Neskiriamas finansavimas šalies lygiu.
C informantas	-
D informantas	Kadangi mokyklose nėra ugdymo karjerai koordinatorių pareigybių, tai ir darbas atliekamas epizodiškai.
E informantas	Skiriama per mažai lėšų vieno mokinio karjeros ugdymui, todėl mokyklos turi mažai galimybių savo veiklas vykdyti už mokyklos ribų, per mažai valandų skiriama pačiam karjeros specialistui, kad jis pajėgtų konsultuoti visus mokyklos mokinius, tinkamai padėti mokiniams pasirengti karjeros planus.

Buvo išsakyta nuomonė, jog, vykdant veiklinimą, mokiniai ne visuomet priimami verslininkų ar įmonės atstovų. Vykdamas veiklinimą, nepakanka lėšų bei skiriamo valandų skaičiaus, kad paslauga būtų suteikta kokybiškai. Jų manymu, įtakos turi ir mokinių motyvacija, kuri pakankamai maža.

C savivaldybės specialistė į šį klausimą neatsakė. Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, kadangi nėra apibrėžtų ugdymo karjerai specialisto pareigų, jų darbui skiriama per mažai laiko ir finansavimo, todėl šios pareigos vykdomos epizodiškai, nepakanka

dėmesio mokinių konsultavimui bei karjeros planų sudarymui. A savivaldybės specialistė įvardija ir pačių mokinių nenorą projektuoti savo karjerą.

Norint sužinoti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų nuomonę, jiems buvo užduotas klausimas toks klausimas: kas galėtų padėti gerinti ugdymo karjerai organizavimo kokybę? Atsakymai pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė

Siūlymai, kaip būtų galima pagerinti ugdymo karjerai specialistų teikiamų paslaugų kokybę (Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų pateikti atsakymai)

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Mokyklose reikėtų steigti ugdymo karjerai specialistų etatus.
B informantas	Etatas karjeros konsultantui, kuris dirbtų tik šį darbą.
C informantas	Skirti lėšų, kad darbas būtų etatinis ir apmokamas.
D informantas	Norint, kad būtų kokybiškai teikiama ugdymo karjerai konsultavimo paslauga, būtina mokyklose steigti atskirą pareigybę ir skirti tikslinį finansavimą (kaip buvo projekto įgyvendinimo laikotarpiu).
E informantas	Įsteigti mokyklose ugdymo karjerai koordinatoriaus etatą (pagal mokinių skaičių mokykloje), padidinti lėšas, skirtas vieno mokinio karjeros ugdymui.

Visi tyrime dalyvavę savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuriojantys ugdymo karjerai specialistų veiklą, teigė, kad mokyklose turi būti numatyti ir steigiami ugdymo karjerai specialistų etatai bei papildomai skiriama lėšų šiai veiklai finansuoti. Visi kalbinti specialistai teigė suprantantys, koks svarbus ugdymo karjerai specialisto vaidmuo, padedant mokiniui rinktis karjerą. Jų manymu, reikalingos individualios ir grupinės konsultacijos, kurioms neretai specialistai neturi galimybės skirti laiko. Žinoma, labai svarbus ir paties specialisto motyvavimas, kad norėtų dirbti su mokiniu. Šiai veiklai vykdyti turi būti sukurta sistema, darbas privalo vykti sistemingai, planingai, kad būtų visapusiškai naudingas mokiniui. Tačiau ugdymo įstaigoms nepakanka lėšų šioms paslaugoms finansuoti.

Nėra patvirtintos ugdymo karjerai specialisto pareigybės. Šias veiklas vykdo įvairių specialybių atstovai. Neretai sudėtinga ugdymo karjerai specialistus suburti į metodinius būrelius, kuriuose dalijamasi gerąja darbo patirtimi, aptariamos kylančios problemos, kartu ieškoma sprendimų.

Išanalizavus interviu atsakymus, galima daryti prielaidas, kad tyrinėtame regione ugdymo karjerai veiktas ugdymo įstaigose vykdo skirtingų specialybių asmenys: dalykų mokytojai, socialiniai pedagogai, bibliotekininkai, psichologai ar pan. Tik keli iš jų, deja, turi tinkamą išsilavinimą, kiti specialistai- išklausę seminarų pateikiamą medžiagą ar dalyvavę mokymuose. Specialistų kvalifikacijos kėlimas – jų pačių suinteresuotumo reikalas, todėl trūksta pasirengimo ugdymo karjerai specialisto funkcijoms vykdyti.

Ugdymo įstaigose dirbantiems specialistams skiriama nepakankamai valandų veikloms atlikti. Todėl trūksta laiko mokinių individualioms konsultacijoms, veiklinimui. Beveik neskiriama lėšų ugdymo karjeros specialistų darbo apmokėjimui. Dėl šios priežasties darbas vykdomas epizodiškai.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistai teigia, kad norint užtikrinti ugdymo karjerai specialistų darbo sistemiškumą ir naudingumą, privalo būti skiriamas finansavimas šios srities specialistams, steigiami etatai ugdymo įstaigose.

2.2. Ugdymo karjerai specialistų, dirbančių gimnazijose, apklausos (interviu) rezultatų analizė

Tyrimo dalyvavo 5 savivaldybių gimnazijose dirbantys ugdymo karjerai specialistai. Tyrimo tikslas - išsiaiškinti ugdymo karjerai organizavimą gimnazijose, todėl pirmiausia buvo bandoma išsiaiškinti, kas vykdo profesinį orientavimą/ ugdymą karjerai gimnazijose. Šių specialistų buvo klausiama, kokios jų pagrindinės pareigybės, kiek metų vykdo šias veiklas, kur įgijo žinių, reikalingų šiai veiklai vykdyti, koks pedagoginis stažas. Atsakymai pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

Gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų pasiskirstymas pagal darbo stažą, išsilavinimą bei įgytas žinias

Gimnazijos	Specialistų pagrindinė pareigybė	Ugdymo karjerai specialisto veiklos patirtis	Įgytos žinios ugdymo karjerai veikloms vykdyti	Pedagoginio darbo stažo
A gimnazijoje	Socialinis pedagogas	15 m.	Iki profesinio rengimo mokytojas	25 m.
B gimnazijoje	Projektų organizatorius	1,5 m.	Seminare	Ne pedagogas
C gimnazijoje	Neformaliojo ugdymo mokytojas - bibliotekininkas	10 m.	LMNŠC mokymuose	18 m.
D gimnazijoje	Anglų kalbos mokytoja	10 m.	LMNŠC mokymuose	31 m.
E gimnazijoje	Socialinis pedagogas	10 m.	LMNŠC mokymuose	17 m.

Visos specialistės yra moterys. Atsakymų rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad gimnazijose profesinį informavimą ir konsultavimą bei ugdymą karjerai vykdo specialistai, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Trys iš jų įgiję pedagoginį, o du - bibliotekininko specialybę. Atliekant pagrindines pareigas, sukauptas nemažas pedagoginis stažas - nuo 17 iki 35 metų.

2007m./ 2008 m. Lietuvoje buvo steigiami profesinio informavimo taškai (PIT), kurie atsirado ir ugdymo įstaigose. PIT dirbantiems specialistams buvo reikalingos žinios, kad galėtų imtis šios naujos veiklos. Lietuvos neformaliojo mokinių švietimo centras į pirmuosius mokymus kvietė bibliotekininkus, socialinius pedagogus, psichologus bei mokytojus dalykininkus. Keturių specialistų teigimu, šių mokymų metu jie įgijo žinių, kaip naudoti tinkamas metodikas dirbant su mokiniais. Be to, viena specialistė turėjo tinkamą išsilavinimą – ikiprofesinio rengimo mokytojo. Vienai iš respondenčių ši veikla – privaloma pareigybės funkcija. Todėl veiklas pradėjus vykdyti prieš 1.5 metų, teko ieškoti įstaigų, kur galėtų įgyti reikiamų žinių. Apibendrinus duomenis apie specialistų išsilavinimą bei įgytas žinias, galima teigti, kad ugdymo karjerai veiklas ugdymo įstaigose vykdo skirtingų specialybių atstovai.

Gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų buvo klausama, kokias metodines priemones jie naudoja, padėdami mokiniams rinktis karjerą (11 lentelė)

11 lentelė

Gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų naudojamos metodinės priemonės

Dalyviai	Atsakymai
A informantas	Internetines svetaines MUKIS, LAMA BPO, AIKOS ir kt. Studijų žurnalus.
B informantas	Esančias internetinėje svetainėje MUKIS.Lt.
C informantas	Internetinėje svetainėje MUKIS.Lt esančią mokinio ir mokytojo knygą, internete esančius testus, daug medžiagos naudoju anglų kalba.
D informantas	Darbui su mokiniais informacijos ieškau internete.
E informantas	Metodikomis bei gerosios patirties rekomendacijomis, pateiktomis svetainėje MUKIS, knygomis mokiniui ir mokytojui, ugdymo karjerai programa.

Ugdymo karjeros specialistai, teikdami profesinio informavimo paslaugas mokiniams, dažniausiai naudojami internetinėse svetainėse esančia informacija bei metodinėmis priemonėmis (2 pav.). Tačiau minėtose internetinėse svetainėse esančios medžiagos pakanka tik trims apklausoje dalyvavusioms specialistėms. Jų nuomone, šiam darbui skiriama mažai laiko, todėl ir priemonių veikloms vykdyti negali daug panaudoti. Vienos specialistės nuomone, metodinėse priemonėse trūksta sistemiškumo, paskirstymo pagal amžiaus grupes. Jos nuomone, metodinėse rekomendacijose, Ugdymo karjerai programoje medžiaga kartojama neatsižvelgiant į moksleivių amžių. Todėl trūksta žinių ir gebėjimų naudotis pateikta programa. Metodinės rekomendacijos, jos nuomone, sudėtingos, kai jomis naudojasi ne pedagogas. MUKIS sistemoje paruošti mokiniams

testai naudingi, mokiniams patinka juos atlikti, išsamiai pateikiama informacija. C gimnazijos specialistė mano, kad esant dideliame vaikų skaičiui klasėse, būtų naudinga turėti IT priemones su įdiegtomis reikalingomis programomis, kurių pagalba veiklas visi mokiniai atliktų kartu. Pavyzdžiui, visa klasė testus atliktų per pamoką ir diskusijos metu aptartų kylančius klausimus. Be to, pamokų metu specialistai naudojami projekto 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.3-ŠMM-01-V priemonės „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“ valstybės projektas Nr. VP1-2.3-ŠMM-01-V-01-002 „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme (I etapas)“ sukurta Ugdymo karjerai mokytojo knyga. Šioje knygoje paruošta metodika pamokos organizavimui, darbui su mokiniais. Galima teigti, kad metodinių priemonių nepakanka.

Besikeičiančioje visuomenėje yra pastovus poreikis tobulėti, reikalingos ne tik naujos žinios ir naujovių išmanymas. Todėl specialistų buvo klausiama, ar turi galimybę kelti kvalifikaciją. Atsakymai pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė

Gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų poreikis ir galimybės kelti kvalifikaciją

Dalyviai	Atsakymai
A informantas	Nėra pareigybės, todėl ir ieškoti metodinių priemonių neapsisunkinu.
B informantas	Galimybės sudaromos, lėšų skiriama pakankamai, tačiau renkuosi tik seminarus, reikalingus projektų vadovams. Trūkdo susisiektis su didžiais miestais, todėl renkuosi seminarus, kurie vyksta arčiau.
C informantas	Dėl lėšų trūkumo vykti į mokymus kartais būna sudėtinga. Nuvykti į Vilnių sudėtinga, o šiame mieste, kaip žinoma, dažniausiai vyksta LMNŠC kursai. Marijampolėje tokie mokymai neorganizuojami. Todėl lieka savišvieta arba LAMA BPO organizuojami mokymai pavasarį Marijampolėje.
D informantas	Turiu galimybę vykti į seminarus. Vykstu kartą per metus į LAMA BPO pristatymus.
E informantas	Suteikiama galimybė kelti kvalifikaciją, skiriama pakankamai lėšų.

Išanalizavus pateiktus atsakymus, galima teigti, kad ugdymo įstaigose kvalifikacijai lėšų skiriama pakankamai, specialistams finansavimas nekelia problemų. Specialistams didžiausia problema ta, kad mokymai šiais klausimais organizuojami Vilniuje LMNŠC, o nuvykimas ir

parvykimas kelia nepatogumų. Temos dažnai kartojamos, pateikiama nedaug naujovių, o kartotis nėra poreikio. Visiems specialistams naudingiausi pavasarį organizuojami mokymai Marijampolėje, Sūduvos gimnazijoje, supažindinimas su LAMA BPO sistemos pristatymu. Šiuose mokymuose stengiasi sudalyvauti visi specialistai, nes išsamiai ir aiškiai pateikiama reikalinga informacija. Šie mokymai naudingi ir mokiniams, tačiau jais pasinaudoja ne visų tyrime dalyvavusių mokyklų specialistai. Specialistų nuomone, didžiausią įtaką norui siekti žinių daro valstybės ir gimnazijos administracijos požiūris į šios veiklos poreikį. Jų teigimu, kol kas nė vienas nemato perspektyvos atestuotis šioje srityje.

Specialistų buvo klausiama, kiek laiko jiems skiriama darbui su mokiniais vykdant ugdymo karjerai veiklas. Atsakymai pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė.

Ugdymo karjerai specialisto pagalbą gimnazijoje gaunančių mokinių pasiskirstymas

Dalyviai	Kiek laiko (pvz., valandų per savaitę) skiriama mokinių konsultavimui ar kitai veiklai, susijusiai su ugdymu karjerai/profesiniu informavimu?
A informantas	Neformaliojo ugdymo 3 val. per savaitę - kaip būrelis grupei mokinių. Pasirenkamojo dalyko pamokų nėra.
B informantas	Prieš keletą metų buvo profesinio orientavimo specialistui skirtas etatas. Profesinio informavimo pamokos mokiniams vykdomos laisvų pamokų metu arba mokytojų ligos metu. Šiuo metu pasirenkamojo dalyko pamokos nevyksta. 2017-2018 m.m. 5-8 ir I-IV klasėse vyko 45 profesinio informavimo pamokos. Siekiama, kad kiekvienoje klasėje per metus įvyktų bent viena tokia pamoka.
C informantas	Bendro laiko profesiniam orientavimui skiriama 3,5 savaitinių valandų, 3 val.- pamokoms, 1,5 val. -renginiams. II klasėms antrame pusmetyje -2 savaitinės pasirenkamojo dalyko pamokos.
D informantas	2 savaitinės valandos laisvai pasirenkamu grafiku, veiklas derinant su klasių vadovais.
E informantas	Mokamas 5% priedas prie atlyginimo už atliekamas ugdymo karjerai koordinatoriaus veiklas. 3 savaitinės pamokos pasirenkamojo ugdymo karjerai dalyko.

Ugdymo karjerai pasirenkamo dalyko pamokas mokiniais gali rinktis tik dviejose iš penkių gimnazijų. Vienoje -pamokas gali rinktis I klasių mokiniai- vieną savaitinę pamoką, III

klasių mokiniai – 2 savaitines pamokas. Kitoje gimnazijoje II klasių mokiniai gali rinktis 2 savaitines pamokas. Kitoje – mokiniams teikiamos individualios konsultacijos, organizuojami susitikimai su specialistais, suderinus su klasės vadovu organizuojamos klasės valandėlės profesinio orientavimo, savęs pažinimo temomis. Daugelis specialistų teigė, kad nesant mokytojų, laisvas pamokas tenka panaudoti profesinio orientavimo, ugdymo karjerai informacijos pateikimui ar veikloms atlikti. Siekiama, kad per mokslo metus kiekvienos klasės mokiniai galėtų nors po vieną pamoką skirti šiai informacijai gauti. Ugdymo karjerai specialistams už atliekamą darbą mokama skirtingai. Vienoje gimnazijoje- tai funkcijos, esančios pareiginėje instrukcijoje. Vienoje – skiriamas 5 proc. priedas, kuris įskaičiuojamas į atlyginimo koeficientą. Likusiose trijose – specialistams skiriamos 2-3 neformaliojo švietimo pamokos. Kaip jau minėjau, atlygis už atliekamą darbą skiriasi, kas sąlygoja ir mokytojo darbo motyvaciją.

Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti, kokiam mokinių skaičiui pagalbą gimnazijose teikia ugdymo karjerai specialistas. Atsakymai pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė

Ugdymo karjerai specialisto pagalbą gimnazijose gaunančių mokinių skaičius ir gaunamos paslaugos pobūdis

Gimnazijos	Mokinių, kuriems teikiama ugdymo karjerai pagalba, skaičius	Ugdymo karjerai paslaugos pobūdis
A gimnazija	Iš viso -750 mokinių I-IV klasių gimnazistams	I-IV kl. mokiniams. Individualios ar grupinės konsultacijos, renginiai susitikimai, išvykos ir pan. veiklos.
B gimnazija	Iš viso – 531 mokiniui, 239- 5-8 klasių mokiniams, 292- I-IV klasių gimnazistams	Profesinio informavimo paslaugos skiriamos 5-8 ir I-IV klasių mokiniams.
C gimnazija	Iš viso - 580 mokinių I-IV klasių gimnazistams	I-III-IV klasių mokiniams- individualios konsultacijos, renginiai, susitikimai ir kt. II klasėms II pusmetyje- 2 pasirenkamojo dalyko pamokos.
D gimnazija	Iš viso – 270 mokinių I-IV klasių gimnazistams	I-IV klasių gimnazistams. Susitikimai, renginiai, paskaitos, konsultacijos.
E gimnazija	Iš viso – 479 mokiniams, 246- 5-8 klasių mokiniams,	5-8 kl. II-IV kl. Mokiniams teikiamos individualios ar grupinės konsultacijos,

	Iš viso – 233 mokiniams, I-IV klasių gimnazistams	susitikimai, renginiai, paskaitos ar pan. veikla. I klasių mokiniams- 1 sav. pasirenkamojo dalyko pamoka. III klasių mokiniams -pasirenkamojo dalyko 2 savaitinės pamokos.
--	--	--

Apibendrinus gautų atsakymų rezultatus, galima teigti, kad gimnazijos pirmiausia skiriasi jose besimokančių mokinių skaičiumi. Trijose gimnazijose mokosi tik gimnazinių klasių mokiniai. Dviejose iš jų ugdymo karjerai specialistas pagalbą turi teikti ir 5-8 klasių mokiniams. Deja, tenka pripažinti, kad nepakankamai dėmesio skiriama šios amžiaus grupės mokiniams. Gimnazijoje, kurioje mokosi 750 mokinių, skiriamos 3 val. per savaitę neformaliojo švietimo būreliui. Deja, jo veikloje dalyvauja tik maža dalis mokinių. Gimnazijoje, kurioje mokosi 270 mokinių, ugdymo karjerai specialisto veikloms vykdyti skiriamos 2 val. per savaitę. Jos panaudojamos tiek mokiniams, tiek specialistui patogiu laiku. Tyrimo metu gauti rezultatai leidžia teigti, kad reikalingas aiškus pareigybės apibrėžtumas ir etato apmokėjimo įvedimas.

Specialistų teikiamos paslaugos skirtingose gimnazijose taip pat yra skirtingai teikiamos. Norint teikti kokybiškas paslaugas mokiniams, nepakanka 2-3 valandų. Rekomenduojamo mokinio karjeros plano pildymo trys gimnazijos, respondentų teigimu, atsisakė, nes nepakanka laiko susitikti su mokiniais šiai veiklai atlikti. Ugdymo karjeros veiklos negali trukdyti ugdymo proceso, todėl gali būti vykdomos tik laisvų pamokų metu. Žinoma, veiklos plane numatytos veiklos po pamokų, tačiau tuo metu mokiniai vežami namo arba dalyvauja popamokinėse neformaliojo švietimo veiklose. Remiantis tyrimo rezultatais, galima daryti prielaidą, kad mokyklose šie specialistai siekia organizuoti daug veiklų, tačiau jos neatlyginamos, todėl nėra motyvacijos tobulėti, kuo daugiau laiko praleisti su mokiniais. Galima teigti, kad specialistams vykdyti veiklas nesudaromos tinkamos sąlygos, o epizodiškai teikiama paslauga ne visuomet yra kokybiška.

Norint suteikti kokybiškas paslaugas mokiniams, reikia žinoti, kokių paslaugų mokiniams trūksta. Siekiant išsiaiškinti, buvo klausama specialistų nuomonės, su kokiais sunkumais susiduria mokiniai, rinkdamiesi karjerą (15 lentelė).

15 lentelė

Sunkumai, kylantys mokiniams, renkantis karjerą (ugdymo karjerai specialistų nuomonė)

Dalyviai	Atsakymai
A informantas	Trūksta žinių apie studijas, savęs pažinimą, nežino, kokį darbą norėtų dirbti, trūksta motyvacijos.
B informantas	Mokiniai nežino, ko nori, kas tiktų. Kai reikia pasirinkti, jaučiamas neapsisprendimas. Kadangi daugelis mokosi vidutiniškai, neišryškėja gebėjimai vienoje ar kitoje srityje, tad ir apsispręsti sunkiau.
C informantas	Galima įvardinti tris pagrindines problemas: 1. Mokinių vidinė motyvacija. I-III klasėse nenori apsikrauti papildoma informacija, nors rekomenduojama informaciją pradėti kaupti kuo anksčiau. Dalis mokinių yra motyvuoti ir jiems reikia tik padėti. Tačiau kitiems vien pagalbos nepakanka, reikia ir dirbti su jais. 2. Nėra galimybės susipažinti su specialybėmis praktiškai, nes nedaug įstaigų ar įmonių nori bendradarbiauti su mokiniais. Šešėliavimą išbando nedaugelis (pvz., praėjusiais metais- 16), nes kartais norai būna nerealiūs arba noro iš viso nėra. 3. Trūksta finansavimo nuvykimui į darbo vietas, ugdymo įstaigas ar pan. 4. Informacija, kurią mokiniai gauna II klasėje, iki IV klasės užmirštama, todėl turi būti suteikiama galimybė ją kartoti.
D informantas	Dažniausiai mokiniai nežino, ko jie nori gyvenime, kokią profesiją pasirinkti, kas jiems patinka, kur stoti.
E informantas	Mokiniams trūksta motyvacijos ne tik domėtis specialybėmis, bet ir motyvacijos ieškant darbo. Manau, to priežastis - X savivaldybėje didžiausia bedarbystė Lietuvoje, mokiniai nemato perspektyvos darbo rinkoje.

Specialistų manymu, mokiniams trūksta žinių apie studijų programas, profesijos pasirinkimo galimybes. Taip pat stinga informacijos ir apie darbo rinkos poreikį bei pasiūlą. Šios srities žinios ir informacija yra nuolatos besikeičiančios, todėl norint suteikti tinkamą informaciją, reikia papildomų laiko sąnaudų. Be to, specialistų teigimu, trūksta galimybės susipažinti su profesijomis praktiškai, veiklinimo veiklų, kad mokiniai daugiau įgytų žinių, įgūdžių bei sužinotų apie pasirinktos profesijos tinkamumą. Neretai veiklinimui trūksta lėšų. Nėra galimybės teikti mokiniams individualias konsultacijas. Pasirenkamų pamokų metu II klasėje gautos žinios pamiršamos, todėl mokiniams reikalinga jas pakartoti ir IV klasėje. Specialistai taip pat teigia, kad mokiniams trūksta motyvacijos, kaip pagrindinę to priežastį įvardija savęs pažinimo, informacijos

apie studijas, galimybės įsidarbinti informacijos stygių. Tačiau skiriamo darbui dėmesio (kaip pastebėjome prieš tai analizuotuose atsakymuose apie ugdymo karjerai koordinatorių veiklai skirtas valandas) nepakanka, galimybės nesuteikiamos.

Ugdymo karjerai specialistai gimnazijose atlieka daug įvairių veiklų, skirtų profesiniam informavimui ir konsultavimui, veiklinimui. Buvo klausama, kokios, jų manymu, veiklos, renkantis karjerą, mokiniams yra naudingiausios. Atsakymai pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė

Naudingiausios veiklos mokiniams, vykdant ugdymą karjerai

Dalyviai	Atsakymai
A informantas	Karjeros diena (gruodžio savaitę), susitikimai su kolegijų, universitetų atstovais. Buvusių mokinių gerosios patirties sklaida susitikimų metu. Klasių vadovų organizuojamos išvykos į organizacijas.
B informantas	Vaizdinės priemonės pamokose – jaunesniems, vyresniems – gerosios patirties sklaida. Mokinimas naudingi susitikimai su specialistais, alumnų gerosios patirties sklaida.
C informantas	„Akis į akį“ susitikimai su profesijų atstovais ir studentais, atsakymai į iškilusius klausimus ir galimybės išbandyti praktiškai. Vasario mėn. organizuojama netradicinio ugdymo Karjeros diena, kai suvažiuoja įmonių, įstaigų ar organizacijų atstovai. Mokiniam vyksta susitikimai po 45 min. (apie 50), į kuriuos klasių vadovai užregistruoja juos. Koridoriuose vyksta Aukštųjų mokyklų mugė.
D informantas	Mano nuomone, naudingiausios yra išvykos į kitas mokymo įstaigas- tiek aukštąsias, tiek profesines, lankymasis įvairiuose renginiuose, kuriuose žinomi žmonės dalijasi savo sėkmės istorijomis, labai naudinga lankytis darbo vietose, nes mokiniai pamato ir susitinka su tam tikros profesijos atstovais. Labai naudingos ir išvykos į Aukštųjų mokyklų muges, kur mokiniai turi galimybę pasikonsultuoti su studentais, dėstytojais.
E informantas	Buvusių mokinių pasakojimai, gerosios patirties sklaida, paaiškinimai, kaip elgtis konkrečiose situacijose ar pan. Susitikimai su specialistais, kai mokiniams tiesiogiai atsakoma į iškilusius klausimus, patariama. Apsilankymai įmonėse, įstaigose, Aukštųjų mokyklų mugėse, karjeros dienose.

Išnaginėjus atsakymus, galima teigti, kad visi specialistai kaip naudingiausia įvardija susitikimus su buvusiais mokiniais, gerosios patirties sklaidą. Alumnų asmeninis pavyzdys yra veiksmingiausias, atskleidžiantis kartais negalimus numatyti trikdžius, su kuriais susiduria būsimi studentai. Mokiniam atsakoma į išskylančius klausimus. Mokinių nuomone, alumnų pateikta informacija teisingiausia. Mokiniam naudingiau, kai apie profesijas kalba kolegijų ir universitetų atstovai, kurie gali tiesiogiai atsakyti į su studijų programomis susijusius klausimus apie aukštąją mokyklą, sąlygas joje studijuoti. Žinoma, tokia informacija naudingesnė, kai ją mokiniai išgirsta nuvykę į aukštąją mokyklą ar profesinio rengimo centrą. Kad mokiniai gautų reikiamų žinių, bet tuo pačiu taupant mokyklos lėšas, vykstama į Aukštųjų mokyklų muges. Tačiau pasigirsta nuomonių, kad nors šioje mugėje gaunamų žinių srautas ir gana gausus, bet pritrūksta informacijos konkretumo ir koncentruotumo. Taip pat, jų teigimu, mokiniam naudinga išgirsti profesijos atstovų pristatymus, patarimus, stebėti atliekamą darbą. Neretai nuostatos apie profesijos atstovų atliekamą veiklą daro poveikį motyvacijai, renkantis profesiją. Todėl reikalingas praktinis profesijos pažinimas. Mokinių dalyvavimas šešėliavime leidžia patiems daryti sprendimus apie savęs pažinimo ar profesijos tinkamumą. Vyresnių klasių mokiniai labai nori sprendimus daryti patys, todėl ir informaciją turi gauti objektyvią.

Ugdymo karjerai veiklos gali būti vykdomos įvairių susitikimų, renginių, pamokų, konsultavimo, veiklinimo būdais. Ugdymo karjerai specialistų buvo klausama, kokią pagalbą teikia mokiniam ir jų tėvams (17 lentelė).

17 lentelė

Ugdymo karjerai specialistų teikiama pagalba mokiniam ir jų tėvams

Dalyviai	Ugdymo karjerai konsultanto pagalba teikiama mokiniam	Ugdymo karjerai konsultanto pagalba teikiama mokinių tėvams
A informantas	Ugdymo karjerai programa integruojama į mokomuosius dalykus.	Neteikiama
B informantas	Grupinės ir individualios konsultacijos, konsultacijos. Organizuojami susitikimai su specialistais. Klasių vadovai organizuoja išvykas į studijų muges, pristatymus.	Tėvams pagalba neteikiama, nes nebuvo poreikio. Tėvai kreipiasi į klasės vadovą, nes projektų vadovas- ne pedagogas.
C informantas	Pasirenkamojo dalyko pamokos, individualios ir	Kiekvienais metais

	grupinės konsultacijos. Renginiai, susitikimai, paskaitos mokiniams, mokytojams ir tėvams.	skaitomos paskaitos tėvams, tėvams organizuojamos konsultacijos kartu dalyvaujant ir mokiniui.
D informantas	Mokiniams organizuojamos išvykos, karjeros mėnuo, rengiami susitikimai, teikiamos individualios konsultacijos, organizuojamos klasės valandėlės profesinio informavimo klausimais. Ugdymo karjerai programa integruojama į mokomuosius dalykus.	Individualios konsultacijos.
E informantas	Pasirenkamojo dalyko pamokos. Grupinės ir individualios konsultacijos, susitikimai, renginiai, paskaitos. Ugdymo karjerai programa integruojama į mokomuosius dalykus.	Individualios konsultacijos.

Išnagrinėjus atsakymus, galima teigti, kad trijose gimnazijose ugdymo karjerai programa integruojama į mokomuosius dalykus. Pamokų metu mokytojai dalykininkai mokomąją dalyko medžiagą sieja su žinių pritaikymu tolimesniame gyvenime. Mokiniams teikiamos individualios ir grupinės konsultacijos. Keturios specialistės teigė, kad organizuojančios renginius, susitikimus, paskaitas ar pan. Dėl šios priežasties gimnazijose lankosi specialistai, pristatantys savo profesijas. Be to, dažnai organizuojamos Karjeros ar Profesijos dienos. Tai daroma taupant lėšas, skirtas veiklinimui. Daugiau mokinių gali gauti informaciją. Tuomet veiklos įtraukiamos į ugdymo planą ir nesutrikdomas ugdymo procesas. Šių veiklų metu kviečiami į jas įsitraukti ir tėvai, kurie pristato savo profesiją. C gimnazijoje organizuojami seminarai ne tik mokiniams, bet ir mokytojams bei mokinių tėvams.

Buvo siekiama sužinoti, ar teikiamos paslaugos mokinių tėvams. Paaiškėjo, kad dviejose gimnazijose ši paslauga neteikiama, kitose dviejose tėvai gali kreiptis dėl individualių konsultacijų. Tik vienoje gimnazijoje tėvams organizuojamos konsultacijos dalyvaujant ir mokiniui, skaitomos paskaitos. Tačiau, specialistės teigimu, tai nesulaukia didelio tėvų susidomėjimo. Tyrimo metu siekiama sužinoti ugdymo karjerai specialisčių nuomonę, kaip galima ugdymo karjerai paslaugas gerinti, efektyvinti (18 lentelė).

Pokyčiai, reikalingi ugdymo karjerai paslaugoms gerinti (ugdymo karjerai specialistų nuomonė)

Dalyviai	Atsakymai
A informantas	Reikia ugdymo karjeros koordinatoriaus etato, kad veikla būtų vykdoma sistemingai ir naudingai.
B informantas	Trūksta susistemintos metodikos pagal amžiaus tarpsnius. Metodikoje mažai pagrįstumo, konkretumo.
C informantas	Reikia specialisto, dirbančio konkrečiai šioje veikloje, ne šalia kitos veiklos, nes darbo yra daug. Veikla labai svarbi: vaiką reikia pažinti ir dirbti su juo, kad galėtum jam padėti, patarti. Kai tokia veikla vykdoma epizodiškai, pagalba neduoda norimo rezultato. Reikalingas finansavimas. Atliekant šias pareigas, reikalinga aiški pareigybinė instrukcija.
D informantas	Turėtų būti įsteigtas ugdymo karjerai konsultanto etatas, tuomet būtų skiriamas pakankamas dėmesys šiam klausimui.
E informantas	Turi būt įvesta konkreti pareigybė su aiškiai apibrėžta veikla, jos vykdymu ir atsakomybe, apmokėjimu.

Išnagrinėjus atsakymus, galima teigti, kad ugdymo karjerai specialistai galvoja, jog reikalinga konkreti ir aiški pareigybė bei skirtas etatas, kad žmogus šias veiklas galėtų vykdyti nuosekliai ir sistemingai, nesiblaškydamas tarp pareigų. Teikiant ugdymo karjerai paslaugas, nepakanka skiriamo laiko sąnaudų, todėl neretai nesulaukiama norimo rezultato, paslauga būna nekokybiška. Mokiniai nežino, kada kitas pareigas einantis asmuo atlieka ugdymo karjerai koordinatoriaus pareigas. Pagalba teikiama neplaningai, epizodiškai, dėl to mokiniams nepakanka ne tik motyvacijos, bet ir informacijos apie studijų programas, apie profesijas, darbo rinkos pasiūlą ir paklausą ir pan. Be to, nepakankamai skiriama lėšų mokinių veiklinimo veikloms finansuoti, todėl praktinis profesijų pristatymas vyksta retai. Specialistai įvardija ir metodinių rekomendacijų trūkumą.

Ugdymo karjerai paslaugų teikimui gimnazijose skiriamas nepakankamas dėmesys:

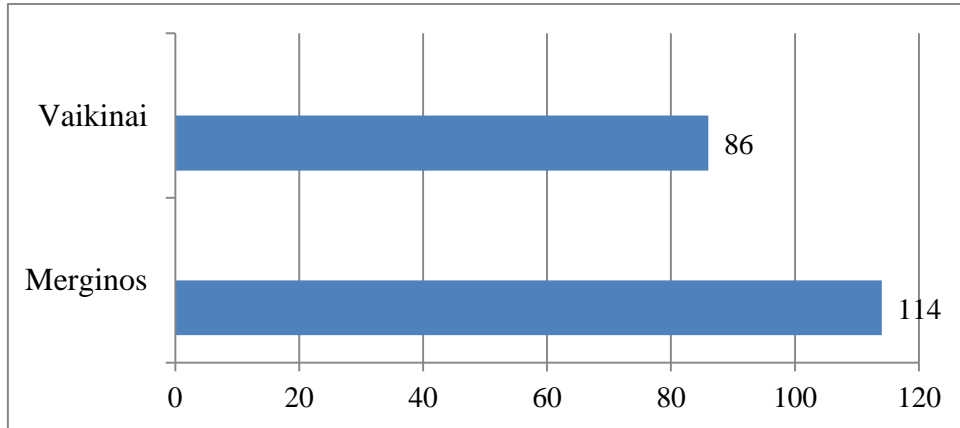
- Ugdymo karjerai veiklas vykdo skirtingų sričių specialistai: švietimo pagalbos specialistai, dalykų mokytojai, bibliotekininkai ar projektų vadovai. Žinių šioms veikloms vykdyti specialistai įgijo seminarų ar mokymų metu. Specialistai nemotyvuojami siekti

kvalifikacijos tobulinimo šioje srityje. Taip pat nepakankamai organizuojama seminarų bei mokymų. Specialistams kvalifikacijos renginių nepakanka arba jie vyksta tik Vilniuje, todėl, iškilus susisiektimo problemoms, specialistai atsisako vyksti į kvalifikacinius renginius.

- Ugdymo įstaigose šioms veikloms atlikti skiriama per mažai valandų. Skiriamų 2-3 valandų per savaitę nepakanka norint suteikti kokybišką pagalbą, konsultuoti, organizuoti renginius ar susitikimus, kai mokyklose mokosi 270 ar 580 I-IV klasių gimnazistų. Pasirenkamojo dalyko pamokos skiriamos tik 1 arba 2 ir tik vienam amžiaus tarpsniui (ne visose gimnazijose).
- Ugdymo karjerai specialistai mano, kad norint, jog šis darbas būtų atliekamas sistemingai ir taptų naudingas mokiniams, turi pirmiausiai keistis požiūris į šią pareigybę, steigiami ugdymo įstaigose etatai, kad darbas būtų vykdomas nuosekliai ir sistemingai. Reikalingas finansavimas mokinių veiklinimui.

2.3. Mokinių anketinės apklausos rezultatų analizė

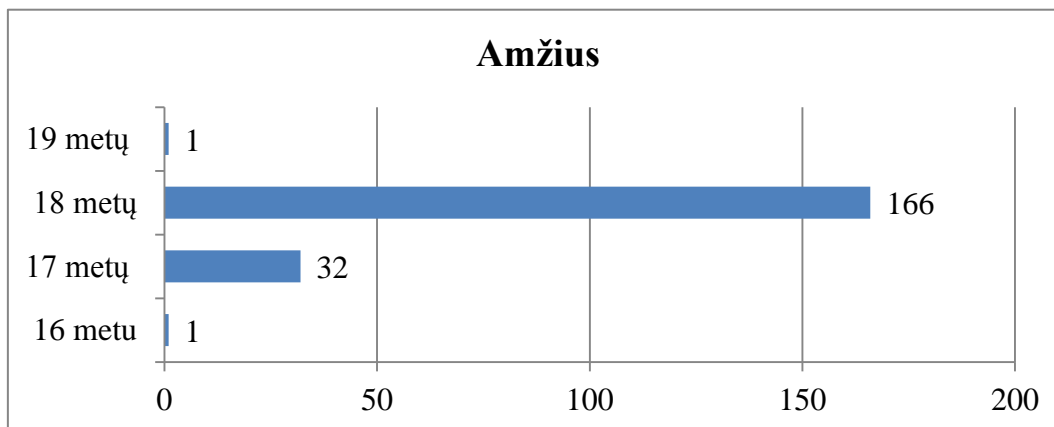
Siekiant išanalizuoti ugdymo karjerai veiklų vykdymą ir organizavimą gimnazijose, buvo atliktas tyrimas. IV klasių mokinių buvo paprašyta užpildyti pateiktą anketą.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=200)

Anketą užpildė 200 gimnazistų: 114 merginų (57 %) ir 86 vaikinai (43%). 2 paveiksle pavaizduotas respondentų pasiskirstymas pagal amžių. Didžiausią respondentų grupę sudaro 18 metų jaunuoliai, besimokantys IV gimnazinėse klasėse. Šių klasių mokiniai ruošiasi brandos egzaminams, todėl natūralu, kad jiems aktualu tiek tolimesnės mokymo įstaigos pasirinkimas, tiek stojimų sąlygos ir pan.

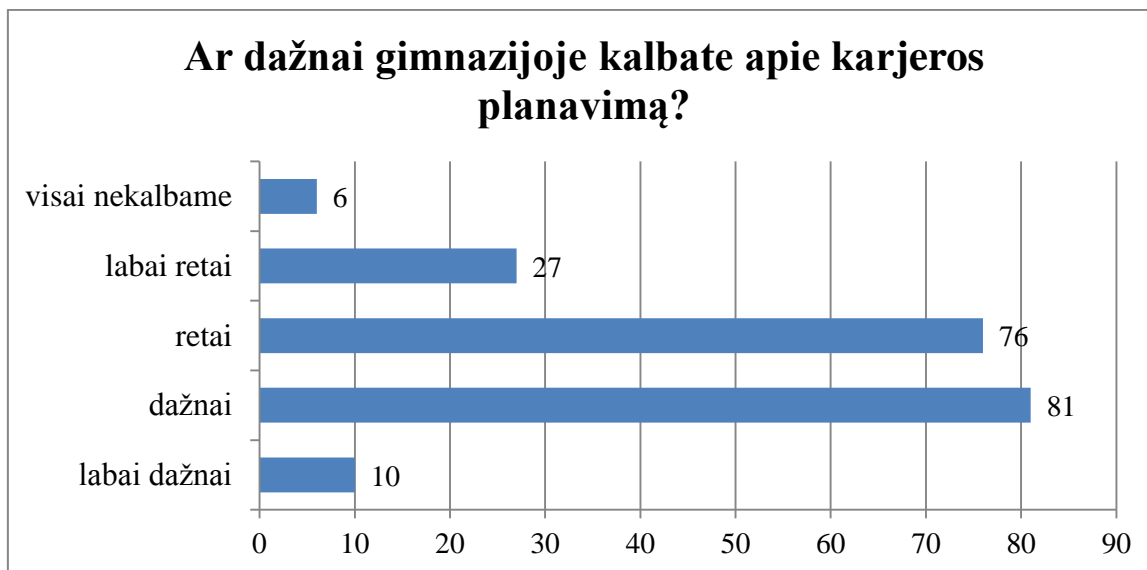
Mokiniams pateiktas klausimas apie jų amžių (2 pav.).

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių. (N=200)

Tyrimo dalyvavo 200 IV klasių mokinių, didžioji dalis mokinių yra 18 m. - 166 (83%) respondentai, 17 metų – 32 (16%) respondentai, 16 m. 1 (0,5%) respondentas ir 19 m. -1 (0,5%) respondentas.

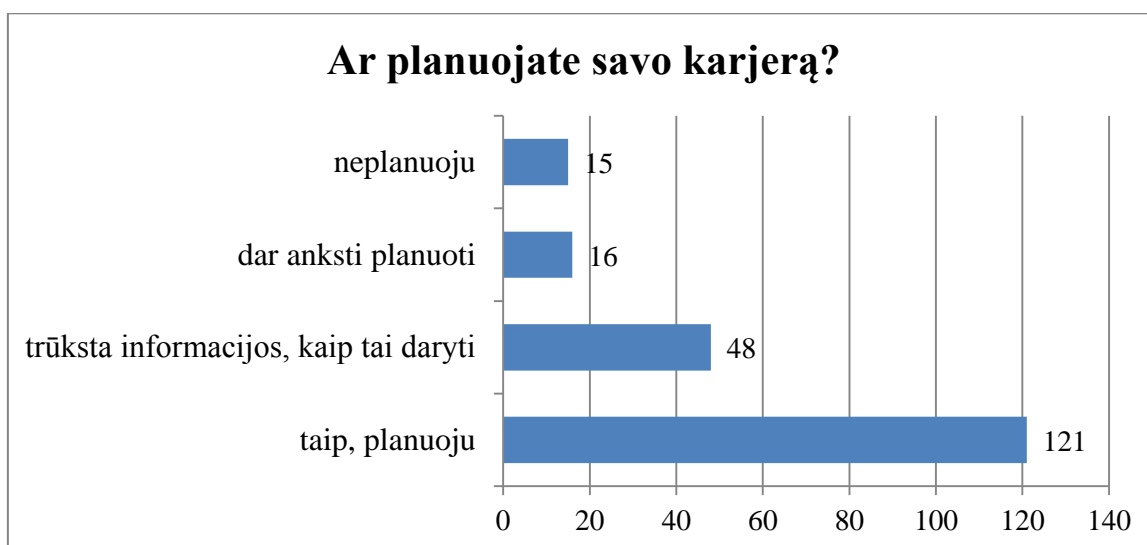
IV klasių gimnazistų buvo klausiama, ar gimnazijoje dažnai kalbama apie karjeros planavimą (3 pav.).

3 pav. Karjeros planavimo aktualumas (N=200)

Kad apie karjeros planavimą yra kalbama dažnai, sutiko 81 respondentas. Tai sudaro 40 procentų visų dalyvavusių apklausoje. 10 respondentų (5%) teigė, kad apie karjeros planavimą kalbama labai dažnai. Apie karjeros planavimą girdėjo 76 respondentai (38%), tačiau, jų nuomone, informacijos yra per mažai. Pastarieji pasirinko atsakymą, kad tai vyksta retai. Taigi, galima daryti prielaidą, kad gimnazijose apie karjeros planavimą su mokiniais yra kalbama. Tačiau to nepakanka, nes 27 (14%) galvoja, kad tai daroma labai retai, o 6 (3%) teigė, kad tokių paslaugų iš viso negauna.

Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti ar gimnazistai planuoja savo karjerą, ar šis klausimas jiems aktualus (4 pav.).

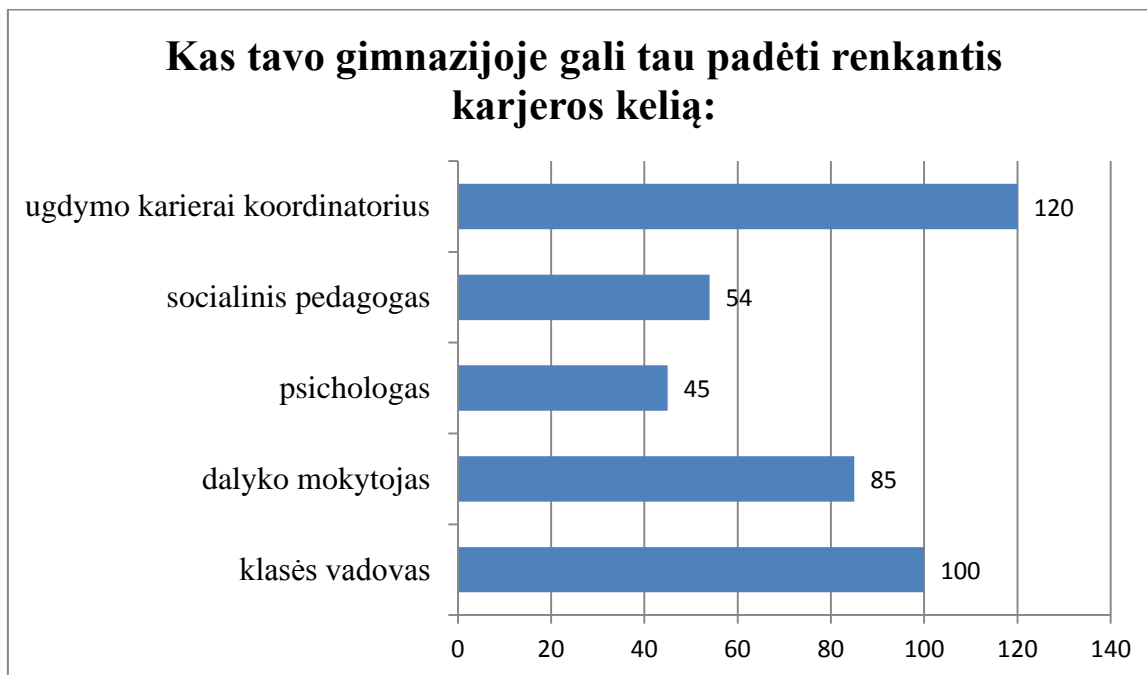

4 pav. Mokinių karjeros planavimas (N=200)

Apibendrinus rezultatus, galima teigti, kad 121 (60%) respondentas planuoja savo karjerą. 48 (24%) trūksta informacijos šiuo klausimu. Tenka tik apgailestauti, kad 16 (8%) galvoja, jog jiems dar per anksti planuoti savo karjerą, net 15 (8%) – iš viso neplanuoja. Atsižvelgiant į tai, kad respondentai yra IV klasės mokiniai ir pavasarį turės laikyti pasirinktus brandos egzaminus, jų atsakymai verčia manyti, kad kai kurie neatsakingai galvoja apie karjeros pasirinkimą.

Lietuvos respublikos Švietimo įstatyme (2011) numatyta, kad ugdymo įstaigoje turi būti teikiamas profesinis orientavimas ir švietimo informacinė pagalba. Profesinio orientavimo paskirtis – profesinio informavimo, profesinio konsultavimo ir ugdymo karjerai priemonėmis padėti asmeniui rinktis jam tinkamą švietimą ir užimtumą, įgyti karjeros planavimo ir valdymo kompetencijas ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą.

Apklausoje metu domėtasi, kas mokiniams gali padėti mokykloje renkantis profesiją, projektuojant savo karjerą, su kuo mokiniai gali aptarti savo karjeros planus (5 pav.).

5 pav. Asmenys, teikiantys pagalbą renkantis karjeros kelią (N=200).

Išnagrinėjus rezultatų atsakymus galime teigti, kad 120 (60%) atsakiusių žino, jog gali kreiptis pagalbos į ugdymo karjerai koordinatorių. Šie mokiniai supranta šios pareigybės atliekamas funkcijas gimnazijoje. 100 (50%) respondentų pasitiki savo klasės vadovu, o 85 (42,5%) - dalyko mokytoju. Šie rezultatai leidžia teigti, kad ugdymo karjerai programa integruojama į mokomuosius dalykus bei klasių vadovų veiklą. Tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad respondentai žino, kad ugdymo karjerai klausimais jiems gali padėti švietimo pagalbos specialistai, t.y. socialinis pedagogas 54 (27%) respondentai) bei psichologas 45 (22,5%) respondentai). Atsakydami mokiniai išsakė nuomonę, kad sudėtinga atskirti socialinio pedagogo ir ugdymo karjerai specialisto

pareigybes, kai jas atlieka tas pats asmuo. Mokiniai atsakydami rinkosi po kelis asmenis, galinčius patarti, padėti. Galima daryti prielaidą, kad ugdymo įstaigose mokiniai žino, į kuriuos asmenis gali kreiptis pagalbos rinkdamiesi karjerą.

Apklauso būdu norėta išsiaiškinti, kokių veiklų metu mokiniams suteikiama informacija apie studijas, profesijas ar kita pagalba (6 pav.).

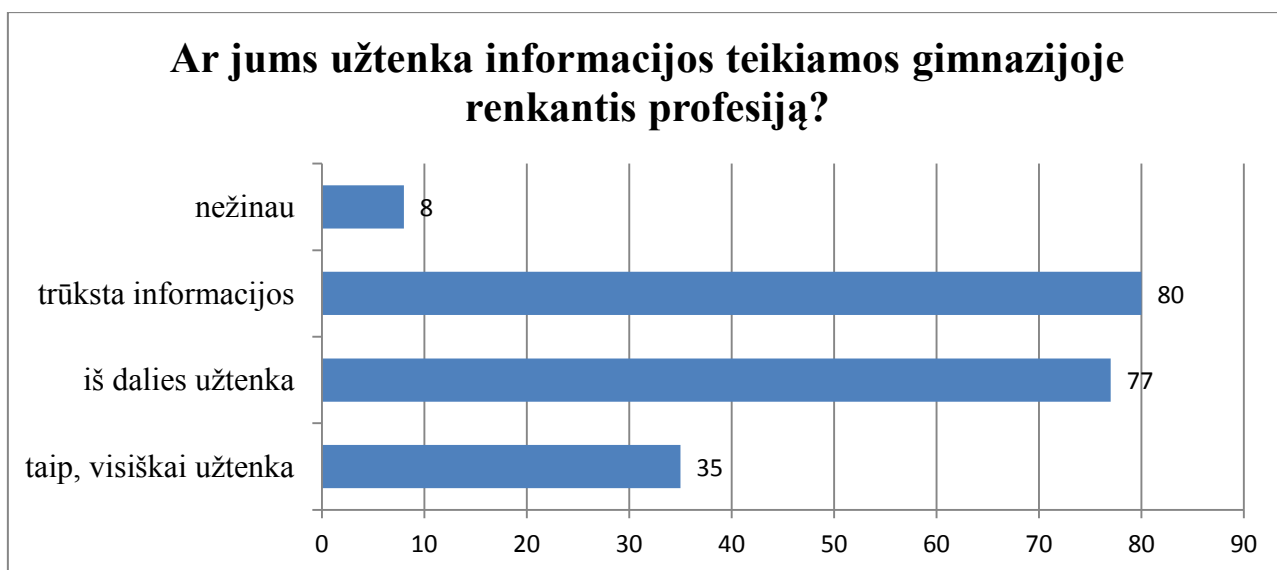

6 pav. Veiklos, padedančios rinktis profesiją (N=200)

Daugiausia informacijos apie profesijas mokiniams suteikiama mokyklose organizuojamų susitikimų su įvairių profesijų atstovais metu. Tokį atsakymą pasirinko 125 (62,5 %) respondentai. Informacija suteikiama klasių valandėlių metu, tai patvirtina 107 (53,5%)

respondentai. Mokiniai teigia, kad karjeros ugdymui naudingos išvykos į Aukštųjų mokyklų mugę (105 (52,5%) respondentai), klasės valandėlės (105 (52,5%) respondentai) karjeros planavimo temomis bei išvykos į įmones ir įstaigas (105(52,5%) respondentai). Analizuojant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad mokiniai atlieka savęs pažinimo (104(52%)) ar profesijos tinkamumo (84 (42%) respondentai) testus, kurie jiems yra naudingi ir padeda rinktis profesiją. Mokiniai rinkosi ir kitas jiems pateiktas supažindinimo su profesijomis veiklas: susitikimus su buvusiais mokiniais- 58 (29%) respondentai, dalyvavimą įvairių mokymų įstaigų organizuojamose atvirų durų dienose- 57 (28,5%) respondentai, individualias konsultacijas -52 (26%) respondentai, susitikimai su Jaunimo užimtumo centro atstovais- 34 (17%) respondentai, profesijos dienos „Šok į tėvų klumpes“- 11 (5,5%) respondentų. Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad organizuoti susitikimus, vykti į atvirų durų dienas bei vykdyti individualias konsultacijas reikalingas atsakingas už veiklas asmuo bei veikloms organizuoti ir vykdyti skirtas laikas. Todėl esamos situacijos pasekmė – veiklų, kurių metu teikiama mokiniams pagalba renkantis profesiją, stygius.

Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti, ar pakanka teikiamos informacijos renkantis profesiją (7 pav.).

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal informacijos, renkantis profesiją, pakankamumą (N=200)

Respondentų buvo klausama apie informacijos, teikiamos gimnazijoje, renkantis profesiją pakankamumą. 35 (17%) respondentų teigia, kad teikiamos informacijos apie profesijas jiems visiškai užtenka, 77(39%) respondentams – iš dalies užtenka. Tačiau net 80(40%) respondentų mano, kad šios informacijos jiems nepakanka. Galima teigti, kad tokios informacijos g mokiniams reikia, jie turi lūkesčių bei klausimų. Vertinant tyrimo rezultatus, matyti, kad mokiniai ne tik pageidauja informacijos, bet ir konkrečiai žino, kokios informacijos jiems reikia. 8 (4%)

respondentai atsakė, kad nežino, ar jiems pakanka informacijos apie profesiją. Galima daryti prielaidą, kad jie neatsakingai žvelgia į profesijos pasirinkimą ir nesidomi teikiama informacija apie profesijas.

Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti kokios, informacijos labiausiai trūksta respondentams (19 lentelė).

19 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal informacijos pakankamumą renkantis profesiją (N=200).

Informacijos apie	Netrūksta	Iš dalies trūksta	Trūksta	RI
Stojimo į aukštąsias mokyklas tvarką	95 (47,5%)	64 (32%)	41(20,5%)	0,64
Asmeninių savybių pažinimą	71 (35,5 %)	92 (46 %)	37 (18,5%)	0,59
Profesijų paklausą	58 (29%)	97 (48,5%)	45 (22,5%)	0,53
Profesijos keliamus reikalavimus	65 (32,5%)	81 (40,5%)	54 (27%)	0,53
Tolimesnių studijų galimybes	57 (28,5%)	90 (45%)	53 (26,5%)	0,51
Pasirinktos profesijos tinkamumą	47 (23%)	97(48,5%)	56 (28%)	0,48
Įsidarbinimo galimybes	35 (17,5%)	105 (52,5%)	60 (30%)	0,44
Motyvacinio laiško rašymą	37 (18,5%)	79 (39,5%)	84 (42%)	0,38
Pasirengimą pokalbiui su darbdaviu	25 (12,5%)	60 (30%)	115 (57,5%)	0,37
CV rašymo taisykles	37(18,5%)	64 (32%)	99 (49,5%)	0,35

Respondentų atsakymų, kokios informacijos renkantis profesiją jiems pakanka, rezultatai leidžia teigti, kad mokiniai turi lūkesčių, jie žino, kokios informacijos nori gauti.

Duomenys statistiškai apdoroti, apskaičiuotas reikšmingumo indeksas - RI.

Didžioji dalis 95 (47.5%) respondentų atsakė, kad jiems pakanka informacijos apie stojimo į aukštąsias mokyklas tvarkas - RI – 0,64. Galima teigti, jog pakanka teikiamos informacijos, skirtos asmeninių savybių pažinimui,- RI – 0,59, profesijų paklausą -RI – 0,53, profesijų keliamus reikalavimus -RI – 0,53 bei tolimesnių studijų galimybes- RI – 0,53. Respondentai teigia, kad labiausiai trūksta informacijos apie CV rašymo taisykles -RI -0,35; pasirengimą pokalbiui su darbdaviu- RI – 0,37; motyvacinio laiško rašymą- RI – 0,38; įsidarbinimo galimybes- RI – 0,44; informacijos apie pasirinktos profesijos tinkamumą- RI- 0,48.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti respondentų nuomonę, kokia profesiniam informavimui, konsultavimui, ugdymui karjerai veikla jiems yra naudingiausia. Atsakymai pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė

Profesiniam informavimui ir konsultavimui, ugdymui karjerai skirtų veiklų pasiskirstymas pagal naudingumą (N=200)

Teiginiai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	RI
Sužinojau, kokių mokomųjų dalykų egzaminų rodikliai bus reikalingi norint studijuoti pasirinktą specialybę	116 (58%)	60 (30%)	24 (12%)	0,73
Sužinojau apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką ir keliamus reikalavimus	94 (47%)	76 (38%)	30 (15%)	0,66
Renginių, mokymų, susitikimų metu gavau naudingos informacijos	86 (43%)	83 (41,5%)	31 (15,5%)	0,64
Susipažinau su įvairių studijų programomis	75 (37,5%)	95 (47,5%)	30 (15%)	0,61
Sužinojau apie karjeros galimybes įgijus pasirinktą specialybę	57 (28,5%)	88 (44%)	55 (27,5%)	0,51
Gavau naudingų patarimų sudarant karjeros planą	36 (18%)	110 (55%)	54 (27%)	0,46
Turėjau galimybę (įvairių diagnostinių testų pagalba) įvertinti savo tinkamumą pasirinktai profesijai	43 (21,5%)	92 (46%)	65 (32,5%)	0,45
Sužinojau, kaip pildyti prašymą LAMA BPO sistemoje	53 (26,5%)	70 (35%)	77 (38,5%)	0,44
Sužinojau apie esamą situaciją darbo rinkoje bei profesijų poreikį	31 (15,5%)	112 (56%)	57 (28,5%)	0,44
Mokytojai supažindino su savo mokomo dalyko pritaikymu gyvenime	45 (22,5%)	83 (41,5%)	72 (36%)	0,43
Sužinojau, kaip parašyti gyvenimo aprašymą (CV)	38 (19%)	75 (37,5%)	87 (43,5%)	0,38
Gavau pagalbos ieškodamas savanoriškos	32(16%)	75 (37,5%)	93 (46,5%)	0,35

veiklos, darbo vasaros atostogų metu				
Išmokau parašyti motyvacinį laišką darbdaviui	24 (12%)	79 (39,5%)	97 (48,5%)	0,32

Ugdymo karjerai paslaugos tikslas – padėti pasirinkti profesiją, teikti informaciją, todėl respondentų buvo klausama, kokia jiems suteikta pagalba buvo/yra naudingiausia. Analizuojant gautus rezultatus, galima daryti prielaidą, kad sužinojo, kokių mokomųjų dalykų egzaminų rezultatai bus reikalingi norint studijuoti pasirinktą specialybę – RI – 0,73; :respondentai sužinojo apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką ir keliamus reikalavimus – RI – 0,66 ; renginių, mokymų, susitikimų metu respondentai gavo naudingos informacijos – RI – 0,64 ; respondentai gavo naudingos informacijos apie įvairių studijų programas – RI – 0,61; respondentams buvo naudinga informacija apie karjeros galimybes įgijus pasirinktą profesiją – RI – 0,51. Tačiau tyrimo rezultatai patvirtino, kad mokiniams nepakanka informacijos rašant motyvacinį laišką – RI – 0,32; ieškant savanoriškos veiklos, darbo vasaros atostogų metu – RI – 0,35 ; informacijos rašant CV – RI – 0,38; LAMA BPO sistemos principus – RI – 0,44; nepakankamai mokytojai supažindina su savo mokomojo dalyko pritaikymu gyvenime – RI – 0,43. Respondentai teigia, kad nepakankamai turėjo galimybių (įvairių diagnostinių testų pagalba) įvertinti savo tinkamumą pasirinktai profesijai – RI -0,45, nepakanka informacijos apie esamą situaciją darbo rinkoje bei profesijų poreikį – RI - 0,44, galvoja, kad nepakankamai gavo naudingų patarimų sudarant karjeros planą – RI – 0,46.

Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę, kokios informacijos renkantis profesiją jiems trūksta. Atsakymai pateikti 21 lentelėje.

21 lentelė

Apklausoje dalyvavo 200 respondentų, gauti 175 reikšminiai vienetai.

Asmeninės mokinių nuomonės pasiskirstymas pagal informacijos trūkumą renkantis karjerą(N=200)

Kategorijos	N (%)	Subkategorijos	N (%)	Subkategorijų komponentai	N (%)
Pagalba renkantis profesiją	58 (29%)	Pasiruošimas studijoms	12 (6%)	Egzaminų pasirinkimas, balo skaičiavimas	7 (3,5%)
				Prašymo pildymas LAMA BPO	5 (2,5%)
		Informacija	46 (23%)	Studijų programų	43

		apie studijų galimybes		pristatymo, galimybės įgyti pasirinktą profesiją, supažindinimas su stojimo tvarka	(21,5%)
				Studijų finansavimas ir valstybės paskolos	3 (1,5%)
Profesijos pristatymo	60 (30%)	Profesija darbo rinkoje	56 (28%)	Profesijos pasiūla ir paklausa	13 (6,5%)
				Specialistų gerosios patirties sklaida	13 (6,5%)
				Pasirengimas darbui (CV pristatymas, motyvacinio laiško rašymas, pasiruošimas darbo pokalbiui)	25 (12,5%)
		Profesinio veiklinimo	4 (2%)	Asmeninės naudos, atlygio	5 (2,5%)
Asmeninio pasiruošimo profesijos pasirinkimui	26 (13%)	Savęs pažinimo	8 (4%)	Psichologinių testų apie profesijų tinkamumą	3 (1,5%)
				Savęs pažinimo testų	5 (2,5%)
		Konsultavimo	18 (9%)	Konsultavimo	10 (5%)
				Individualių konsultacijų	8 (4%)
Neišsako susidomėjimo	31 (15,5%)		31 (15,5%)	Informacijos netrūksta	23 (11,5%)
				Nežinau	8 (4%)

Susumavus mokinių atsakymus galima išskirti keturias mokinių atsakymų kategorijas apie informacijos trūkumą renkantis profesiją. Pirmoji kategorija – tai specialisto pagalbos trūkumas renkantis profesiją – 58(29%) respondentai, antroji – tai trūkstamos informacijos apie profesiją kategorija – 60(30%) respondentai, trečioji atsakymų kategorija – asmeninio pasiruošimo profesijos pasirinkimui – 26(13%) respondentai, ketvirtoji, mano manymu, taip pat svarbi. Tai

atsakymai, kuriuose mokiniai neišreiškia susidomėjimo – 31(15.5%) respondentas. Mokinių teigimu, jiems labai trūksta informacijos apie studijų programas – 46(23%) respondentai bei profesijų paklausos ir pasiūlos klausimais – 56(28%) respondentai. Galima daryti prielaidą, kad ugdymo karjerai specialistas ar mokytojai, klasių vadovai, integruodami Ugdymo karjerai programą, turi skirti daugiau dėmesio norėdami padėti mokiniams. Mokiniam reikalinga pagalba CV ruošimo, motyvacinio pokalbio, LAMA BPO sistemos pildymo klausimais- 12 (6%) respondentų. Mokiniai kaip trūkumą, kuri galime interpretuoti kaip pageidavimą, įvardija konsultacijas, savęs pažinimo testų atlikimą- 26 (13%) respondentai.

Teikiant pagalbą, svarbu žinoti, kokie mokinių lūkesčiai, koks poreikis. Šis klausimas buvo pateiktas respondentams. Atsakymai pateikti 22 lentelėje.

22 lentelė

Iš viso dalyvavo 200 respondentų, gauti 171 reikšmingumo vienetai.

Asmeninės mokinių nuomonės pasiskirstymas pagal pagalbai gauti poreikį (N=200)

Kategorijos	N (%)	Subkategorijos	N (%)	Subkategorijų komponentai	N (%)
Informacijos poreikis	75 (37,5%)	Informacijos apie studijas ir profesijas	32 (16%)	Profesijos atstovo teikiamos informacijos	21 (10,5%)
				Informacijos apie studijų programas	11 (5,5%)
		Pasiruošimo studijoms	18 (9%)	Informacijos apie karjeros planavimą, CV paruošimą ir motyvacinio laiško rašymą, prašymo rašymas LAMA BPO	9 (4,5%)
				Egzaminų pasirinkimas ir stojimo taisyklių, stojamojo balo skaičiavimas	9(4,5%)
				Konsultacijų	25 (12,5%)
		Individualių konsultacijų	6 (3%)		
		Savęs pažinimo ir profesijos	11 (5,5%)		

				tinkamumo testų	
Veiklos informacijos poreikiui patenkinti	46(23%)	Profesijos veiklinimas	46(23%)	Renginiai, susitikimai, išvykos į aukštąsias ir profesines mokyklas	19 (9,5%)
				Apsilankymai į staigose, įmonėse	24 (12%)
				Darbo patirties pristatymas	3 (1,5%)
Pagalbos nereikia	50 (25%)			Informacijos užtenka, gaunu pakankamai	17 (8,5%)
				Nežinau	17 (8,5%)
				Jokios	16 (8%)

Atlikus respondentų atsakymų pasiskirstymą pagal poreikį ir galimybes gauti pagalbą apibendrinimą, atsakymus galima sugrupuoti į tris kategorijas: pirmoji – pagal išsakytą poreikį informacijai gauti - 75(37,5%) respondentai; antroji kategorija - mokiniai įvardijo veiklas, kurių metu būtų pateikta jiems trūkstama informacija - 46(23%) respondentai; trečioji kategorija – atsakymai, kuriuose mokiniai neišsako susidomėjimo - 50 (25%) respondentų. Mokiniai įvardija, kokios pagalbos jiems trūksta: informacijos apie studijas ir profesijas - 32 (16%) respondentai; apie pasiruošimą studijoms - 18 (9%) respondentų; konsultacijų - 25 (12,5%) respondentai. Mokiniai aiškiai išsako lūkesčius bei įvardija galimybes ir būdus juos patenkinti. Galima daryti prielaidą, kad mokiniams teikiamos paslaugos yra naudingos, tačiau jų nepakanka mokinių poreikiams patenkinti.

Renkantis karjerą, neretai didelę įtaką daro supanti aplinka ir asmeninės nuostatos, pomėgiai ar pan. Respondentų buvo paprašyta įvardinti veiksnius ir priežastis, lemiančius jų karjeros pasirinkimą. Atsakymai pateikti 23 lentelėje.

23 lentelė.

Iš viso dalyvavo 200 respondentų, gauti 196 reikšmingumo vienetai.

Veiksniai, mokinių nuomone, darantys įtaką karjeros pasirinkimui (N=200)

Kategorijos	N (%)	Subkategorijos	N (%)	Subkategorijų komponentai	N (%)
Karjeros pasirinkimo	134(67%)	Asmeninės kompetencijos	59 (29,5%)	Asmeniniai pasirinkimai, hobiai, pomėgiai, norai,	59 (29,5%)

veiksniai				gebėjimai			
				Pažangumas	29 (14,5%)	Pažymiai, pasiekimai, mokytojų motyvavimas	24 (12%)
						Baigiamųjų egzaminų rezultatai	5 (2,5%)
				Socialinė aplinka	46(23%)	Tėvų, mokytojų, draugų ir artimųjų patarimas, nuomonė	40 (20%)
						Socialiniai tinklai, spauda	3 (1,5%)
						Aplinkybės, visuomenės įtaka	3 (1,5%)
Gaunamos pagalbos poveikis	51 (25,5%)	Ugdymo karjerai organizavimas gimnazijoje	17 (8,5%)	Informacija apie studijas, profesijas	6 (3%)		
				Susitikimai su aukštųjų mokyklų atstovais	4 (2%)		
				Paskaitos, susitikimai su alumnais, specialistų patarimai	7 (3,5%)		
		Informacija apie darbo rinką	34 (17%)	Atlygis už atliekamą darbą	16 (8%)		
				Profesijų paklausimas, populiarumas, reikalingumas	14 (7%)		
				Darbo valandos	2 (1%)		
				Darbo pobūdis, vieta, darbo sunkumas. Tobulėjimo galimybės, perspektyvos	2(1%)		
		Informacija nesuteikiama	11(5,5%)	Jokio poveikio	11 (5,5%)	Nedaro jokio poveikio	5 (2,5%)
						Nežinau	4 (2%)
						Nėra tinkamos informacijos apie profesijas	2 (1%)

Respondentų buvo klausama, kokie veiksniai įtakoja jų profesijos pasirinkimą. Šiuos atsakymus galima išskirti į tris kategorijas: pirmoji – veiksniai, įtakoiantys profesijos pasirinkimą - 134(67%) respondentai; antroji – gautos pagalbos daromas poveikis - 51(25,5%) respondentai; trečioji – tai atsakymai neigiantys poveikio darymą -11(5,5%) respondentų. Pirmosios kategorijos

apie veiksnius, įtakojančius profesijos pasirinkimą, subkategorijas galime įvardinti taip: asmeninės kompetencijos - 59 (29,5%) respondentų, tai norai, gebėjimai, pomėgiai ir pan.; socialinė aplinka- 46(23%) respondentai, minima tėvų ir draugų įtaka, socialiniai tinklai, spaudos bei visuomenės įtaka; pažangumo - 29(14,5%) respondentai, kuriuos mokiniai suvokia kaip reikalingą rezultatą siekiant karjeros. Mokiniai vertina jiems teikiamą pagalbą mokykloje, ją įvardija kaip svarbią. 34 (17%) respondentai teigia, kad informacija apie darbo rinką jiems daro poveikį renkantis profesiją. 17 (8,5%) respondentų vardija ugdymo karjerai veiklas, kurios jiems padeda priimant sprendimus.

Atlikus mokinių apklausos rezultatų analizę, galima teigti, kad mokiniams yra teikiamos ugdymo karjerai paslaugos. Respondentai žino, kas gali jiems padėti renkantis karjerą, kurių specialistų pagalbos gali tikėtis. Taip pat įvardijamos veiklos, kurios naudingiausios bei atitinka mokinių lūkesčius. Tačiau rezultatai leidžia pamatyti teikiamos informacijos ir pagalbos stygių, jos respondentams nepakanka. Reikalingos žinios apie studijų programas, profesijų specifiškumą, CV ruošimą, motyvacinio laiško rašymą, LAMA BPO sistemos pildymą, individualias konsultacijas ir kt. Todėl galima daryti prielaidą, kad mokinių atsakymai papildo savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto specialistų bei ugdymo karjerai specialistų teiginius, jog reikalingas nuolatinis, sistemingas ir nuoseklus darbas teikiant ugdymo karjerai paslaugas gimnazijoje.

IŠVADOS

1. Atlikus dokumentų, reglamentuojančių ugdymo karjerai vykdymą ugdymo įstaigose, apžvalgą galima teigti, kad Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų iniciatyva parengta nemaža dalis dokumentų dėl ugdymo karjerai sistemos įgyvendinimo ugdymo įstaigose. Tačiau jie, deja, neatliepia nūdienos lūkesčių, nes jaunimo nedarbas didėja. Profesinis orientavimas/ ugdymas turi tapti mūsų valstybės prioritetu, tačiau taip nėra.

2. Dokumentuose įvardijama ugdymo karjerai svarba ir būtinumas šviesti mokinius, padėti jiems daryti karjeros pasirinkimo sprendimus. Tačiau Valstybinio audito ir mokinių profesinio orientavimo stebėsenos ataskaitos rodikliai leidžia teigti, kad ugdymo karjerai sistemos sukūrimui ir įgyvendinimui skiriama mažai dėmesio.

3. Apie ugdymo karjerai specialisto pareigybės poreikį leidžiama spręsti ugdymo įstaigos vadovui. Neretai tokio specialisto vykdant bendrąsias ugdymo programas nepasigendama. Trūksta profesionalių specialistų, teikiančių ugdymo karjerai paslaugas ugdymo įstaigose. Dažnai šie specialistai turi kitą pareigybę, o ugdymo karjerai veiklas vykdo kaip papildomai atliekamas pareigas.

4. Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuruojantys ugdymo karjerai įgyvendinimą, pritaria, kad ugdymo įstaigose reikia teikti ugdymo karjerai paslaugas, tačiau, jų nuomone, mokykloms neskiriamas pakankamas finansavimas, kuris galėtų įtakoti šių specialistų etatų atsiradimą. Gimnazijose dirbantiems ugdymo karjeros specialistams taip pat nesukuriamos tinkamos sąlygos, kurios leistų kokybiškai ir sistemingai teikti ugdymo karjerai paslaugas mokiniams.

5. Tyrimo metu gauti rezultatai parodo, kad savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuruojantys ugdymo karjerai įgyvendinimą, bei ugdymo karjerai koordinatoriai gimnazijose pritaria, kad nuolatos ir kokybiškai teikiamos ugdymo karjerai paslaugos padėtų mokiniams ugdytis karjeros kompetencijas, kurios sąlygotų tinkamą profesijos pasirinkimą. Tačiau šis darbas vykdomas epizodiškai, neskiriama pakankamai laiko mokinių konsultavimui ir informavimui.

6. Tyrimo metu mokinių išsakyti lūkesčiai gauti konsultacinę, informacinę bei profesijos veiklinimo pagalbą nėra patenkinami. Tai sąlygoja šie veiksniai: ugdymo karjerai veikloms ugdymo įstaigose vykdyti nesuteikiamos sąlygos, netinkamas finansavimas. Vykdamas ugdymo procesą,

nenumatomas ugdymo karjerai įgyvendinimas. Ne visose ugdymo įstaigose ugdymo karjerai programa integruojama į bendrąsias programas.

7. Tyrimo metu išsiaiškinta, kad savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų, ugdymo karjerai koordinatorių, dirbančių gimnazijose, bei mokinių nuomonė sutampa. Visi respondentai teigia, kad ugdymo karjerai paslauga labai reikalinga, kad turi būti vykdoma nuolat, sistemingai. Visi išsakė ir lūkesčius, kurie galėtų būti patenkinti, nusakė galimybes bei problemas, kurias reikėtų išspręsti, kad paslaugos įgyvendinimas būtų pakankamas.

DISKUSIJA

Ugdymo karjerai paslaugos yra svarbus užimtumo politikos elementas, darbo rinkos sudedamoji dalis. Švietimo sistemai turi būti aktualus jauno žmogaus savarankiškumo, karjeros valdymo kompetencijų ugdymas. Tinkamas asmeninės karjeros valdymas bei gebėjimas priimti sprendimus turi tapti švietimo prioritetu.

Dėl negebėjimo tinkamai planuoti karjerą jaunas žmogus neretai neranda galimybės savęs realizuoti darbo rinkoje. Jau mokykloje jaunuoliai turi būti mokomi sąmoningai ir tikslingai rinktis karjerą. Jiems gali padėti ugdymo karjerai specialistai, teikiantys kokybiškas profesinio informavimo, konsultavimo bei ugdymo karjerai paslaugas.

Atlikus dokumentų bei respondentų apklausos analizę, galima teigti, kad nėra apibrėžti ugdymo karjerai specialisto veiklos nuostatai, kvalifikaciniai reikalavimai, funkcijos, pareigybė nereglamentuota. Ugdymo karjerai specialistų kvalifikacinis pasiruošimas labai skirtingas, nes nėra sudarytų vienodų sąlygų kokybiškai teikti profesinio orientavimo paslaugas.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai neturi numatytos, įstatymais pagrįstos vieningos sistemos, kaip vykdyti šios srities specialistų veiklą stebėseną, įvertinti mokykloje dirbančių karjeros specialistų darbo kokybę ir jų kvalifikaciją, kompetencijos lygį. Reikalinga įteisinti ugdymo karjerai specialistų kvalifikacijai keliamus reikalavimus, siekiant atlikti karjeros specialistų kompetencijų vertinimą ir įsivertinimą.

Didžioji dalis mokinių supranta profesijos planavimo svarbą jų gyvenimo kokybei. Mokiniai žino, kas gimnazijoje gali jiems padėti planuojant karjerą, kokių veiklų pagalba jiems suteikiama, kokia naudingiausia informacija, įvardija, kokios informacijos trūksta. Deja, šiuo metu mokinių išsakyti lūkesčiai nėra visiškai patenkinami.

REKOMENDACIJOS

1. Ugdymo įstaigose reikia daugiau dėmesio skirti ugdymo karjeros įgyvendinimui. Svarbu atkreipti dėmesį į mokinių išsakomus lūkesčius bei problemas, kylančias renkantis karjerą.
2. Ugdymo karjeros veikloms vykdyti specialistams reikalingos ne tik žinios, bet ir pakankamas finansavimas bei metodinė pagalba.
3. Siekiant ugdymo karjerai veiklų kokybės gerinimo, reikalingas savivaldybių, ugdymo įstaigų administracijos nuostatų pasikeitimas, tačiau svarbiausia - Vyriausybės parama ir tinkamas požiūris į bedarbystės mažinimą bei jaunosios kartos ugdymą, pagalbą renkantis profesiją.
4. Kiekvienoje ugdymo įstaigoje turi būti įgyvendinama Ugdymo karjerai programa, integruojama į bendruosius mokomuosius dalykus bei klasių valandėles.
5. Organizuojant ugdymo karjerai veiklas, skatinti įmonių, įstaigų atstovų įsitraukimą teikiant informacinę pagalbą mokiniams renkantis profesiją, vykdant veiklinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

1. Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS), internetinė prieiga: <http://www.aikos.smm.lt>
2. Augienė D., Lamanuskas V. Magistratūros studijų programa karjeros edukologija: požiūris į karjeros valdymą, magistratūros studijų programa, karjeros valdymas. 2017m. Šiaulių universitetas. Internetinė prieiga: https://www.researchgate.net/publication/323735875_MAGISTRANTUROS_STUDIJU_PROGRAMA_KARJEROS_EDUKOLOGIJA_MODERNUS_POZIURIS_I_KARJEROS_VALDYMA_MA_STER'S_DEGREE_STUDY_PROGRAMME_CAREER_EDUCATION_MODERN_POSITION_TO_CAREER_MANAGEMENT
3. Bendrojo lavinimo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelis Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija. 2011m. Vilnius. Internetinė prieiga: file:///C:/Users/AUGIS/Downloads/ukm_rek.pdf
4. Bitinas B., 2013 m., Rinktiniai edukologiniai raštai II tomas. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Ugdymo tyrimų idėjos ir problemos. 2013m. Vilnius. Internetinė prieiga: <file:///C:/Users/Naudotojas/Downloads/4354227.pdf>
5. Dailidienė E., Navickeinė L. Profesinio konsultavimo paslaugų rengimas: problemos ir jų sprendimo būdai. 2004m. Internetinė prieiga: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=102&sid=6b5bd75a-925c-442e-884a-345f89e1c19e%40sessionmgr111>
6. Europos bendrijų komisijos darbinis dokumentas. 2007 m. Internetinė prieiga: <http://ec.europa.eu/education/school21/consultdoc.lt.pdf>
7. Humanistinis ugdymas. Vilniaus Humanistinė mokykla. Internetinė prieiga: <https://vhm.lt/mokyklos-filosofija2/>
8. Įstatymas dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo. 2003 m., Nr. ĮSAK-1635/A1-180. Vilnius. Internetinė prieiga: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs?isakymai?03-11-19-ISAK-1635-A1-180.htm
9. Jovaiša T., Orieniene R. Profesinis konsultavimas žmoniškųjų išteklių plėtros kontekste. *Kn.: Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr.5, 2003m. Kaunas. VDU.
10. Jovaiša L. (2009). Profesinio orientavimo ir konsultavimo psichologija. Vilnius: Agora.
11. Kviestkienė G. Pozityvioji sociologija. 2005 m. Vilnius. VPU.

12. Kučinskienė R. Asmeninės karjeros valdymo gebėjimai ir jų ugdymo gairės. Profesinis rengimas. 2003. Tyrimai ir realijos, 7., p.72-81.
13. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymas Nr.V(4)-26 „Profesijos konsultanto profesijos standartas“. Internetinė prieiga:
http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesijos_konsultanto_profesijos_standartas.pdf
14. Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2009 m. birželio 23 d. Įsakymas Nr.1-227 „Profesinio informavimo informacijos sklaidos metodinės rekomendacijos“.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 8 d. nutarimas Nr.10 „Dėl jaunimo profesinio orientavimo ir integravimo į darbo rinką priemonių“ (Žin., 1998, Nr. 5-86). Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.48425?jfwid=q8i88ldzr>
16. Respublikos Seimo Nutarimas Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo Lietuvos 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745, Vilnius. Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>
17. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl gerosios mokyklos koncepcijos patvirtinimo 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308, Vilnius. Internetinė prieiga:
<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros%20mokyklos%20koncepcija.pdf>
18. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 1998 m. kovo 20 d. Įsakymas Nr. 465 „Dėl Profesinio orientavimo tvarkos,, (Žin., 1998, Nr. 39-1046). Internetinė prieiga:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.54572?jfwid=q8i88ldzr>
19. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. lapkričio 19 d. Nr. ISAK-1635/A1-180 „Dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veikslių plano tvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.230964>
20. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. gruodžio 9 d. Įsakymas Nr. ĮSAK-2540/A1-321 „Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimo planas“. Internetinė svetainė:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.268799>
21. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. balandžio 29 d. Įsakymas Nr.ĮSAK-739/A1-116 „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 60-2132). Internetinė prieiga:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255801?jfwid=5sjolg42w>

22. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. Įsakymas Nr. ĮSAK-2332 „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr.7-258). Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.332948>
23. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2013 m. birželio 25 d. Įsakymas Nr. V-580 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. ISAK- 2332 „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“ pakeitimo“, Žin., 2013-07-11 Nr. 74-3723. Internetinė prieiga:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453428?jfwid=14shvk55le>
24. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 13 d. Įsakymas Nr. ĮSAK_362 „Profesinio informavimo standartas“ (Žin., 2007, Nr. 32-1169) Internetinė prieiga:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.293824>
25. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. Įsakymas Nr. ĮSAK-970 „Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr.63-2440). Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.298951?jfwid=rivwzvpvg>
26. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2018 m. birželio 29 d. Nr.XIII-1397 (TAR, 2018-07-04, Nr. 11325). Internetinė prieiga:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/731fb4417dcf11e89188e16a6495e98c?jfwid=-18iq1iyxdc>
27. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro direktoriaus 2015 m. gruodžio 2 d. Įsakymas Nr. R1-798 Mokinių profesinio veiklinimo organizavimas bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose, metodinės rekomendacijos. Internetinė prieiga:
[file:///C:/Users/AUGIS/Downloads/r1-798%20%20profesinio veiklinimo rekomendacijos.pdf](file:///C:/Users/AUGIS/Downloads/r1-798%20%20profesinio_veiklinimo_rekomendacijos.pdf)
28. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. Įsakymas Nr. ĮSAK-433/A1-83 „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veikslių plano tvirtinimo pakeitimo“ 2008 m. spalio 15 d. Nr. ISAK-2795/A1-347, Vilnius. Internetinė prieiga:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.329216>
29. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras „Mokinių profesinio veiklinimo metodika“, Vilnius, 2014 m. Internetinė prieiga:
[https://salkauskis.lt/wp-content/uploads/2017/06/mpv metodika projektas.pdf](https://salkauskis.lt/wp-content/uploads/2017/06/mpv_metodika_projektas.pdf)
30. <http://www.euroguidance.lt/karjeros-planavimas/dirbu-karjeros-konsultavimo-srityje/teisine-informacija/kita/schema>

31. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. Įsakymas Nr. 739/A1-116 „Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“, Žin., 2005-05-12, Nr. 60-2132. Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255801>
32. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2013 m. Įsakymas Nr. V-580 „Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa“, Žin., 2013-07-11 Nr. 74-3723. Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453428?jfwid=14shvk55le>
33. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. Įsakymas Nr. ISAK-362 „Dėl profesinio informavimo standarto patvirtinimo“, Žin., 2007-03-17, Nr.32-1169. Internetinė prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.293824>
34. Lietuvos karjeros specialistų asociacijos Rezoliucija 2015 m., „Dėl profesinio orientavimo/karjeros paslaugų užtikrinimo“. Internetinė prieiga: <http://lksa.lt/?p=232>
35. Lietuvos neformaliojo mokinių švietimo centras 2018 m., 2016-2017 m.m. mokinių profesinio orientavimo (ugdymo karjerai) stebėsenos ataskaita. Internetinė prieiga: <file:///C:/Users/Naudotojas/Downloads/2016-2017%20stebesenos%20ataskaita.pdf>
36. Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14-19 m. mokiniams. Metodinės rekomendacijos, Švietimo plėtotės centras 2008 m., 189 psl.
37. Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos, projektas „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ (NR. ESF-2.4.-065) Internetinė prieiga: http://skktg.vdu.lt/downloads/prof_orient/mokytoju_profesijos_mokytoju_destytoju_bendradarbiavimo_su.pdf
38. Mokytojų, profesijos mokytojų, dėstytojų bendradarbiavimo su socialiniais partneriais metodinės rekomendacijos 2006, p.3. Internetinė prieiga: http://skktg.vdu.lt/downloads/prof_orient/mokytoju_profesijos_mokytoju_destytoju_bendradarbiavimo_su.pdf
39. MUKIS.lt Internetinė svetainė: <http://www.mukis.lt/lt/apie-projekta/projektas1.html>
40. Sokolova A., Stanišauskienė V. Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir profesinės prielaidos. 2007. *Profesinis rengimas tyrimai ir realijos* 13., p. 226-241
41. Švietimas ir profesinis orientavimas Lietuvoje, 2005 m.. Internetinė prieiga: <http://www.manager.lt/content/files/76188917748304f1ed7327.pdf>
42. 2016-2017 m.m. mokinių profesinio orientavimo (ugdymo karjerai) stebėsenos ataskaita, 2018. Internetinė prieiga: <file:///C:/Users/AUGIS/Downloads/2016-2017%20stebesenos%20ataskaita.pdf>

43. Valstybinio audito ataskaita, kaip organizuojamas ir vykdomas mokinių profesinis orientavimas, 2014 m. lapkričio 27 d. Nr.VA-P-50-1-16. Internetinė prieiga: www.vkontrole.lt

44. Ugdymas karjerai, profesinis informavimas ir konsultavimas mokyklose, 2014 gruodis, Nr. 19 (124) ISSN 1822-4156. Internetinė prieiga:

https://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/svietimo_bukles_apzvalgos/2014%20%C5%A0PA%20Nr%202019.pdf